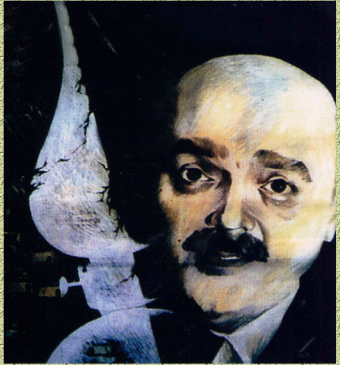

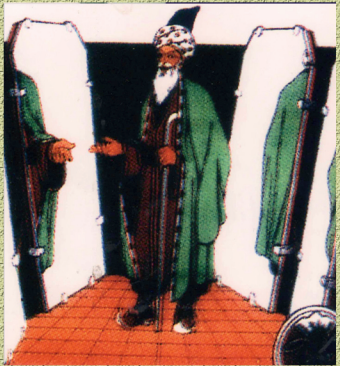
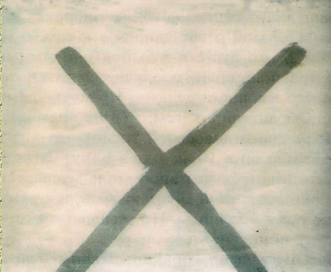
ANAR

“Molla Nəsrəddin”
yüz on il sonra

ملا نسرەددین

ملا نسرەددین

ANAR

Redaktor:
Prof. Dr. Elçin İsgəndərzadə

Texniki redaktor:
Şükufə Əhmədli

««MOLLA NƏSRƏDDİN» 110 İL SONRA»

ANAR. ««Molla Nəsrəddin» 110 il sonra.
«Vektor» Beynəlxalq Nəşrlər evi, Bakı, 2016, 165 səh.

«Vektor» Beynəlxalq Nəşrlər Evi

Bakı/Azərbaycan-2016

© «VEKTOR» BEYNƏLXALQ ELM MƏRKƏZİ, 2016

GİRİŞ

PƏRVİN

Molla Nəsrəddin öz dövründə, yaşadığı əyalətdə qeyri-adi istedadla, hazırcavablığa, cəsarətə malik müdrik bir insan kimi tanınıb. Zamanla bu el ağsaqqalının deyimləri bütün türk dünyasına yayılıb, rəvayətləri, lətifələri dillər əzbəri olub. Bu lətifələrin yığcam, lakonik məzmununda insanı heyrtləndirən, onun yaddaşında həmişəlik həkk olunan müxtəlif detallar tapmaq mümkündür. Lakin çox güman ki, Molla Nəsrəddinin əsrlərlə insanların dostuna, müasirinə, yol yoldaşına çevrilməsinin səbəbi tək-cə bu deyil. Səbəb həqiqətin necə ifadə olunmasındadır. O həqiqətin gülə-gülə₃ deyilməsi, çıxış yolu-

nun güldürə-güldürə göstərilməsi Molla Nəsrəddin lətifələrinin ən üstün, unikal cəhətlərindən biridir.

XX əsrin əvvəlində gördüyü naqisliklərlə, avamlıqla, cəhalətlə mübarizə aparan dahi mütəfəkkir Mirzə Cəlil Məmmədquluzadənin təsis etdiyi jurnala məhz «Molla Nəsrəddin» adı verməsi təsadüf deyildi. Dövrün ədalətsizliklərinə, kütlənin korazehinliyinə, geriliyə, avamlığa, sinfi bərabərsizliyə göz yummaq olmazdı, bəs elə isə bütün bunları necə demək, necə yazmaq? Yenə də Xoca Nəsrəddinin üsulu ilə... Gülərək, güldürərək! Amma heç şübhəsiz ki, bu, acı-acı gülmək idi, «müsəlmanlara qəm pəncərəsindən baxaraq», ürək ağrısı ilə yanaraq gülmək idi! 25 il ərzində ardıcılıqla Tiflisdə, Təbrizdə, sonra da Bakıda nəşr olunan dərgi Mirzə Cəlil Məmmədquluzadənin öz qələm dostları ilə birgə mübarizə meydanı oldu. Həqiqət tribunasına çevrildi. İlk nömrəsinin üz qabığındakı simvolik rəsmdə olduğu kimi

«Molla Nəsrəddin» yatmış müsəlmanları qəflət yuxusundan oyatmağa çalışdı. Lakin! Dərginin («Molla Nəsrəddin»çilərini) başladığı mübarizə 25 ilə sığmazdı, sığmadı da. Ona görə zamanla burda qoyulan problemlərə yenidən qayıdıldı, Mollanın üsullarına yenə müraciət edildi.

«Molla Nəsrəddin» dərgisindən 60 il sonra yazıçı Anar jurnalın üslubunda, dilində, strukturunda ««Molla Nəsrəddin» - 66» satirik silsiləsini yazır. Və bütün niyyətini əsərə yazdığı, «Zarafat» adlı girişdə açıqlayır. Yəni əgər 60 il öncə dərgi öz dövrünün naqis cəhətlərini söz, tənqid, satira atəşinə tuturdusa, indi yazıçı Anar bu zamanın, daha doğrusu zəmanənin çatışmayan cəhətlərini, gülünc tərəflərini yazırdı. Elə ona görə də bu cür əsəri yazmaq (üstəlik çap eləmək) hələ o zaman yaradıcılığa yeni gəlmiş, amma danosbazlardan, senzuradan filandan bixəbər olmayan gənc Anardan hər şeydən öncə cəsarət tələb edirdi. Artıq yazılmış olan əsərin

çapı məsələsi, oxucuya təqdim edilməsi isə daha ciddi problem idi. O zaman «Ulduz» jurnalının baş redaktoru olan şair Cabir Novruz ««Molla Nəsrəddin» - 66»nın çapına söz verir və əsər dərginin 1968-ci il 7-ci nömrəsində işıq üzü görür. Ədəbi mühitdə hay - küyə səbəb olan əsərə ən müxtəlif resenziyalar, rəylər verilir, müəllifi «ədalətli sovet cəmiyyətini tənqid etdiyinə» görə qınayanlar, tənqid edənlər də az olmur. Lakin zaman keçdikcə, dövr dəyişdikcə Anarın «Molla Nəsrəddin - 66» silsiləsi onun ziyalı mövqeyinin əsası, başlanğıcı kimi qavranılır.

Nə yazıq ki, bu əsərdən iyirmi il sonra yazıçı yenidən Molla Nəsrəddinlə dərdləşməli, onunla bölüşməli olur: «Molla Nəsrəddin - 86» satirik əsərini yazır. Bundan sonra da arasıra satirik hekayələr qələmə alan Anar əslində bu üsulla gördüyü çatışmazlıqlara oxucusunun diqqətini çəkir.

Bu il «Molla Nəsrəddin» dərgisinin 110 yaşı tamam olur. Anarın ««Molla Nəsrəddin»» ilk

müraciətindən isə 50 il keçir. Yazıçı yeni qələmə aldığı «Molla Nəsrəddin» 110 il sonra» adlı satirik silsiləsini yenə də «Ulduz» jurnalına təqdim edib. Əslində Mirzə Cəlililə yanaraq yazdıqlarının 110 il sonra da aktuallığını itirməməsi, Anarın 50 ildən sonra yenə də Mollaya pənah gətirməsi zəmanəmiz, özümüz, dövrümüz haqqında, güzgüyə baxanda gördüklərimiz barədə düşünmək üçün səbəbdi. Əslində bəlkə də bu silsilənin əsas üstün cəhəti elə güzgü olmasındadı. Kimsə qonşusunu, kimsə televizorundan gördüklərini, kimsə qohumunu, kimsə dostunu, amma çoxları özünü görəcək bu əsərdə. Ona görə çox da uzatmadan hər kəsi özü ilə baş - başa buraxıb ««Molla Nəsrəddin» 110 il sonra» adlı satirik silsiləni «Ulduz» dərgisinin oxucularına təqdim edirik.

A N A R

«MOLLA NƏSRƏDDİN» YÜZ ON İL SONRA

Salam, «Molla Nəsrəddin» babam! Sənin dünyamıza zühur etməkliyindən düz yüz on il keçib. 1986-ci ildə səninlə son görüşümüzdən də otuz il keçir. Bu illər, əsrlər ərzində çox, lap çox şey dəyişdi. Amma heç nə dəyişməyib. «Köhnə hamam, köhnə ... » Yox, ola bilsin taslar dəyişib, təzələnib.

Dostun Sabir: «Qeyrətli danosbazlarımız iş bacarırkan, Tənbəl dəli şeytanları neylərdin, İlahi?» yazırdı. Dəli şeytanlar yenə də işsiz qalıb, qeyrətli danosbazlarımız indi də qəzetlərə daraşılıblar. Yenə də rəhmətlik Mirzə Ələkbər demiş:

*Bir bölük boşboğazıq, heyvələrək adətimiz,
Doludur lənət ilə, qeybət ilə söhbətimiz,*

*Oxumaqdan payımız yox, yazıdan qismətimiz
Bu əvamlıqla belə hər sözü təfsir edirik.
Hər sözə çulğaşarıq, hər bir işi qurdalarıq,
Harda bir nur görürsək, ona qarşı olarıq.
Bəzinə diş qıcıdıb, bəzinə quyruq bularıq
Bizə hər kəs çörək atsa, onu təqdir edirik.
Danışıb - söyləşərik hər necə ünvan olsun,
İftira, ləğv, əbəs, hərəzəvi - hədyan olsun.
Hər kəsə bağlayarıq hər cürə böhtan olsun
Güc verib zikrə, cinan qəsrini təmir edirik.*

Elə bil Sabir əfəndi bu şəri indi yazıb, elə deyilmi?

Bəlkə indi yazsaydı, belə yazardı:
*Daş qəlbli insanları neyləyirdin, İlahi?
Bu rüşvət alanları, neyləyirdin, İlahi?*

*Bu qədər işsiz adam, kasıb, xəstə var ikən
Bahalı dərmanları, neyləyirdin, İlahi?*

*Toylarda bərk piləyib zurna - balabanları
Qulaq batıranları neyləyirdin, İlahi?*

*Səpələyib, sovurub haram pulu-paranı
Çalıb-çaldıranları neyləyirdin, İlahi?*

*Ölünün dəfn etməyə imkanı olmayan var,
«Yan-yaxıl» ehsanları neyləyirdin, İlahi?*

*Çörəyə pul tapmayan zavallılar önündə
Belə şık dükanları, bol-bol restoranları
neyləyirdin, İlahi?*

*Guya hər şey yerində, qurd quzuyla otlayır
Belə ağ yalanları neyləyirdin, İlahi?*

*Kağız üstündə qalan, üstünə milçək qonan
Möhürlü fərmanları neyləyirdin, İlahi?*

*Dünən səsini qısan, bu gün bar - bar bağırın
Saxta qəhrəmanları neyləyirdin, İlahi?*

*Heç kim oxumur kitab, sözə məhəl qoyan yox,
Bəs bunca yazanları neyləyirdin, İlahi?*

*Dediyi böhtan, yalan, heç bir şey anlamayan
Nə qanan, nə qandırın kütbeyin nadanları
neyləyirdin, İlahi?*

Əziz Mirzə Cəlil! Əziz Mirzə Ələkbər! Axı siz də öz dövrünüzün nadanlarından, avamlarından, boşboğazlarından, böhtan-bazlarından, hərzəvü - hədyan hərislərindən, iftiraçı heyvələrdən az çəkməmişiz. Adama yer eləyən odur ki, indiki nadanlar çağdaş işıqlıları yamanlamaq üçün hərdən Sizlərin müqəddəs adlarınızı ağızlarına almağa cürət edirlər, guya Sizi sağlığınızda daş - qalaq edən bunlar kimilər, bunların başmaq tayı kimi tay - tuşları, oxşarları deyildi? Adının yaxşılığa çəkilməsi üçün gərək hökman dünyadan gedəsən?

Amma o dövrün zırramalarıyla indikilər arasında, insafən desək, fərq də var. Onunla fərqlənirlər ki, indiki zırramalar Nitsşenin, Kamyunun adlarını eşidiblər, yeri gəldi-

gəlmədi bu adları papiros tüstüsü kimi üstümüzə üfürürlər. O vaxtkı zırramalar kimi bugünlərə də söz qandırmaq mümkün deyil, yüz dəfə yalanını çıxart, min dəfə böhtanını ifşa et, milyon dəfə iftirasını təkzib et, faydası yoxdu, gözünü yumub, qulağını tıxayıb kor tutduğunu buraxmadığı kimi elə dediyini deyəcək, yazdığını yazacaq. Nə dövlət vecinədi, nə millət. Sabir demiş (heyf ki, bunu deməyə macal tapmayıb) :

*«Millət necə tarac olur-olsun, nə işim var?»
Torpaq yada xarac olur-olsun, nə işim var?
Qaçqın balası ac olur-olsun, nə işim var?
Yalvar, bala, əl aç. Olur-olsun, nə işim var?
Qardaşlara möhtac olur-olsun, nə işim var?
Hər yerdə əlim var, ayağım var, dayağım var,
Dövrəmdə qohum-əqrəbam,
arxamda dağım var,
Beş bankda pulum, altı evim, yeddi bağım var,
«Millət necə tarac olur-olsun, nə işim var?»
Dost-düşmana möhtac olur-olsun, nə işim var?»*

*Hay - küy qoparıb, kül üfürüb, xeyli səs etdik,
Çox gec ayılıb dərk elədik ki, əbəs etdik,
Qeyrət papağın «şapka» ilə biz əvəz etdik,
«Millət necə tarac olur-olsun, nə işim var?»
Dəllallara möhtac olur olur-olsun, nə işim
var?*

Baqqallara möhtac olur?

Saqqallara möhtac olur?

Naqqallara möhtac olur?

Çaqqallara möhtac olur?

Olsun, nə işim var...

Əziz Mirzə babalarım! Düzünü demək lazımdır... Sizin əyyamdan bəri çox şey, lap çox şey dəyişib. O vaxt hələ heç kəsin robot deyilən nəsnədən xəbəri yoxdu. Qərb hükəmaları hələ robotu icad eləməmişdi o vaxt. Deyim, biləsiz, robot - öz ağıyla, iradəsiylə deyil, sahiblərinin cızdığı buyruqla davranan adamvarı cihazdır. Amma indi bir növ məxluq da icad ediblər - robotvari adamlar... Belələrinin sahibləri onları

robotsayağı müəyyən şəxslərə qısqırdırlar. Araq, pivə hesablarını ödəyən şotverənləri onlarçün bir cızıq çəkirlər, nə həddləri var, bu cızıqdan bir addım kənara çıxsınlar? Kimə sifariş verilsə, ona diş qıcırdaçaqlar, kimə göstəriş verilsə, ona quyuq bulayacaqlar.

Camaata da yalan sırıyırlar ki, biz tərəfsizlik - flan, sərbəstlik - peşməkan, azadlıq... İnanmayan daşa dönsün. Gözümün işığı, bu nə sayaq tərəfsizlik, sərbəstlik, azadlıqdır ki, bir məmur başqa məmurdan heyfini çıxmaqçün əl yazarına ismarış göndərir ki, bəs filənkəsi yıxsürü! Bu da sənin konvertin... O da bəçəşmə deyib beynindəki bütün yalan-palanı yazıb qəzetə ötürür, ya da saytlara sırıyır. Sayt dedim, yəqin bu sayt deyilən nəsnədən də xəbəriniz yoxdu. Sayt - internetin törəməsidir. Hə, lap ağılım çaşmış, axı sizin internetdən də xəbəriniz yoxdu. İnternet o deyən şeydir ki, daha nə kitab oxumağa, nə kitabxanaya getməyə, ya kinoya baxmağa ehtiyac qalmırsan. İki-üç düyməni basırsan, istədiyini

kitab cabəca gəlib çıxır hüzuruna, başqa düyməni basırsan, hind kinosuna baxırsan, həvəsin varsa, bir düyməni də basıb meyxanadan feyz alırsan. Bu hələ harasıdır? Dünyanın hansı yerindən, tarixin, elmin hansı mərkəzindən bilgi almaq istəyirsən İnternet (vikiped də deyirlər adına) anındaca çatdıracaq sənə. Bu müasir möcüzəni icad eləyənlərə yüz alqış, min əhsən, milyon bərəkəllah. Ata-analarının, baba-nənələrinin yeri behişt olsun! Əmma... Bax məsələ də bu əmmədadır da. Bıçaq cərrah əlində ölünü dirildir, caninin əlində dirini öldürür. Ağına nə gəlir, ağına nə gəlir, ağına - bozuna baxma, bu sayt (ya feysbuk, tvitter, bilmirəm, daha nəmənə) deyilənlərə yaz yerləşdir, böhtanla, iftirayla, yalanla birini yıx sürü, birini vur öldür, birini gündə beş rükət zəhərlə. İstəsən, heç öz adını da yazma, anonim ol, ya məsələni özünə bir taxma imza uydur, tutalım, Mürtəd, Alçaq və ya Soxulcanqızı. Kim sənə gözün üstə qaşın var deyər? Azadlıq demirdiz,

azadlıq budur da, azqınlıq azadlığı, hürriyyət demirdiz, hürriyyət belə olur da, hüzmək hürriyyəti. Kimə istəyirsən, döşə döşəyə bildiyincə - iqtidara, müxalifətə, işdi - şayəd, onlardan bir az çəkinirsənsə, nə qəm, döşə ziyalılara. Ziyalılar barədə nə ifraz etsən sənə bir xəteri dəyməz.

Müxalifət dedim, hər bir demokratik ölkədə olduğu kimi, bizdə də gözəl - göyçək müxaliflər var, necə olar, olmasın? Müxalifətçilərin də ki, qəribə şəkəri var ha... Bir gün bağça uşaqları kimi əl-ələ verib, qol-qola tutub nümayişə çıxırlar, şəkil çəkdirib qəzetlərdə dərc edir, saytlarda yerləşdirirlər. Deyərsən, daha bunların aralarından su keçməz. Sabahısı gün bir də gördün bir-birinə elə sözlər dedilər, xoruz səsi eşitməmiş, bir-birinin üstünə bir vedrə çirkab atıb, boş vedrəni də ayaqlarına bağladılar: «sən iqtidarın adamısan», «özünsən iqtidarın adamı», «sən flan yerdən qrant almısan», «sən də flan yerdən bəxşiş almısan», «sən xarici istebərata

işləyirsən», «sən də daxili istibarata məlumat ötürürsən», «sən eləsən», «sən də beləsən»... Bir söz, təhqirin, söyüşün, qarğışın biri bir qəpiyə. . . Bir - birinin doyunca, tıx deyincə ətini yeyədən sonra keçirlər həmişəki mövzularına - ziyalıları kötəkləməyə. Yəni ziyalıları elə bir-biriylə əlbəyaxa olmamışdan qabaq da, süpürüşərkən də, dalaşib-barışandan sonra da yaş yuyub qurumamış sərilər. .

Molla Nəsrəddin babam! Yenə sənin sözlərin düşdü yadıma:

«Allah bərəkət vermiş bu firqələrin özgə bir vəzifəsi yox imiş, məhz bir-birini əzib yox eləmək fikrindən savayı. Mən onda uşaq idim, rəhmətlik nənəmdən soruşardım ki, «ay nənə, vallah başa düşmürəm, çünki uşağam, aqlım kəsmir. Amma bizim mədrəsə kitablarında yazılıb ki, azad bir məmləkətdə hər bir şey azaddır və məslək də o cümlədən». Nənəm deyirdi ki, «ay bala, doğru deyirsən, amma o vədə azadlıq elə ona deyirdilər ki, hansı firqə ki, güclü oldu və iş başına keçdi, qeyri zəif

firqələri əzib yox eləməyə azad imiş»...

Amma indi, Molla babam, şükür, bizdə tam demokratiya, söz azadlığı boydan. İqtidar qəzetləri müxalifəti söyməkdə azaddı, müxalifət qəzetləri də, iqtidarın ünvanına dediyini tamamilə sərbəst deyə bilir.

Sözüm yox, yaxşı işə niyə qulp qoyasan axı, nə şiş yanır, nə kabab. Gözünə döndüyüm dünya da bu münvala «əhsən!» deyir. Deməyənin gözü çıxsın, dili tutulsun, qotur olsun, dırnağı olmasın qaşınmağa. Dünyanın nə vecinə? Deyir, qonşun sənın torpağını qamarlayıb, canın sağ olsun, amma nəbadə öz torpağında öz torpağınçün cəng edəsən ha! Üç otağını tutub qamarlayıb, indi danışıq apar ki, heç olmasa birini qaytarsın, qaytarsa, şükür elə! Amma nəbadə dalaşasan, cəng edəsən. Müharibə qızıdırınlara min tənət! Yaşasın bütün dünyada sülh və əmin-amanlıq!

Amma beləliyimizə baxmayın ha, küreyi - ərz dağılsa da dolmanı və «Sarı gəlin» mahnisini ermənilərə vermərik. Hələ «Sarı

gəlin» restoranı da açmışıq və orda əla dolma verirlər. Ermənilər yanıb tökülsün! Doğrudu, arada bir vurub ermənin burnunu qanadıraq, o da bilmir qorxusundan kimin ətəyindən yapışsın - urusun, ingilisin, fransızın, farsın, amerikalının, ya yaponun... Kimin girsin... qılığına!

Babalar! Sizin əyyamda da varlı - karlı adamlar az deyildi, bizim zamanada, maşallah, göz dəyməsin, on qat artıq pulu - malı olan zənginlərimiz var. Amma sizin zamananızda Hacı, Allah ona qəni-qəni rəhmət eləsin, bisavadın biri ydi, deyilənə görə, heç əməlli-başlı yazıb oxumağı da öyrənməmişdi, di gəl bu savadsız kişi məktəb açdı, jurnal - qəzet buraxırdı, dəyirmanını teatr edirdi. İndiki zənginlərimiz maşallah üç-dörd əcnəbi dil bilir (heyf, öz dilimiz əcnəbi dil deyil, yoxsa onu da öyrənərdilər). Dünyanın hər yerindən xəbərləri var. Biri eskadron göndərib Madonnanı «AbŞeron Stoun» otelində oğlunun sünnət toyuna çağırır, başqası onun acığına Maykl

Ceksonu qəbirindən xotrdadıb qızının xınayaxdısına dəvət eləmək istəyir. Di gəl ki, işdi - şayəd, şər deməsən, xeyir gəlməz, bir ziyalının bunlara işə düşə, qəbuluna gələ... Sözsüz, durub bu biçərə ziyalını 16 mərtəbəli ofisinin qapısında qarşılaycaıq, katibəsinə limonlu, kəkotulu, nanəli, zəncəfilli çay sifariş edəcək (yanında əncil, qarpız, giləs, qoz, tut, pamidor mürəbbəsi) . Xoş, beş , on beş, nə var, nə yox, sağlığın, daha nə var, nə yox, əhvali şərif, kef - əhval, ovqat, daha nə var nə yox, oğul-uşaq, qohum-əqrəba, hamısı sağ-salamatdı, şükür, sonra, bir saniyəlik ara verəcək ki, gəlişinin məqsədini bilsin. Bəli, elə ki bildi, dərini ərz elədin, tökəcək ortalığa ərşi - kürşü ki, vallah, billah, tallah, xahişinə əməl etmək heç cür mümkün deyil. Dünyada iqtisadi böhran, İngiltərənin Avropaya qud bay deməsi, Rusiyanın Krımı qamarlaması, Donbas separatçılarının Minsk sazişini pozması, NATO - nun Şərqə genişlənməsi, Suriyada Əsədin zökam olması, Koreyanın

atom dəyənəyi, Banqla Deşdə aclıq, İsveçrədə toxluq, Dumada çoxluq, Məclisdə ... bir söz, yox ki, yox. Öz vəziyyətindən də o qədər şikayətlənəcək, gileyənəcək (beş milyonundan ancaq dörd milyon doqquz yüz doxsan doqquz min qalıb), istəyəcəksən cibindəki əzik-üzük beşliyi çıxarıb verəsən, toxtasın. Amma durub səni çöl qapısınınacan ötürəcək, ailə üzvlərinə atəşin salam göndərəcək. Hələ yaxşıdı ki, hökumət telefonu yoxdu, zəng edəndə götürür.

Hə, Nəsrəddin baba, bilmirəm sənin vaxtında telefon artıq vardımı, hər halda, lap yəqin indiki telefonlardan yoxdu o zaman. İndi təzə telefonlar icad ediblər (icad edənin atası cənnətlik), kimə zəng edirsən, onun telefonundan sənənin şəklin çıxır. Telefon sahibi də baxır sənənin sir-sifətinə - xoşu gəlmirsə, ya işi keçən adam deyilsənsə, qaldırmır dəstəyi. Yüz dəfə zəng et, faydası yoxdu.

Bilirəm deyəcəklər, bəsdə deyindin, yəni bu işıqlı həyatımızda yaxşı bir şey görmürsən?

Niyə görmürəm, canım, bu bəyəm pis şeydir ki, ətrafda hamı, küllü - aləm, rüşvətlə mübarizə aparır. Amma bir sualım var: əgərçi hamı ucdantutma, məmə yeyəndən pəpə deyənə qədər rüşvətlə mübarizə aparır, bəs onda bu andıra qalmış rüşvəti kim alır? Nə isə, istəmirəm boyaları tündləşdirim, xətası çıxar. Yenə də rəhmətlik Sabir yada düşür:

Mən ki gördüklərimin dördə birin yazmayıram...

Necə mən dördə birin yazmağa eymən deyiləm.

Qorxur on dördə birin yazmağa həm əhli qələm.

Yaxşı, bəs əhli qələm, həm də mizah yazmaq istəyən biçərə başına nə çarə qılsın?

Sən demiş, Molla Nəsrəddin babam: «bir para mətləbləri yazmasaq, dəxi bəs nə yazaq? . . «Elə yazma - cavanlar inciyər, bela demə - qırmızısaqqallar inciyərlər»... Bizə aşkardır ki, yazdığımız mətləblər avamın qulağına batmaz. Xüdanənəkərdə avam camaat məndən inciyər.

Müsəlman yazıçısı avama xoş gələn söz yazmasa, işi keçməz. Mən özüm də bir az intelligentəm və hamı intelligentləri də belə qorxaq gömüşəm. Yazıçılarımızdan görürsən bir parası yağlı sözlərlə və dillər ilə camaata elə yarınırlar ki, heç mərsiyaxanlar da o sözləri bacarmaz: «ay mənim yaxşı millətim, hazıram sənə canımı fəda edirəm, ay mənim gözəl millətim, ay millətlərin padşahı millətim».

Amma mənə qalsa, bu sözlərin qiyməti bir dənə çürük qəpikdir. Biz deyirik ki, belə milləti biz cani-dildən istəyə biləmərik, bəlkə içində bir - iki yaxşısı tapıla. Hər bir müsəlman qəzetini alırsan əlinə, görürsən yazılıb: «maşallah filan milyonçu, maşallah filan millətpərəst, maşallah filan xan, filan bəy, filan kərtənkələ». Müsəlman ədibi və mühərriri əlinə qələm götürəndə böyük və nüfuzlu adamın barəsində mədhiyyə yazmasa, yəqin bəcdir və atasından xəbəri yoxdur. Amma heç biri yazmır ki, bir yandan minlərlə müsəlman acından ağlaşır və bir yandan da

minlərlə manatlar xərclənir qonaqlıqlara, şöhrət ehsanlarına, qara neftə, pustə-badama, barışna və madama, sözü bir dəfə deyərlər adama»...

Vaveyla, bunnarı mən demirəm ha, rəhmətlik Mirzə Cəlil Məmmədquluzadə deyir. Mənim nə işimə belə xatalı mətləblərdən yapışım, ağrımayan başımı ağrıdım, əhli əyalımın, oğul-uşağımın başını dərdə salım. Əlbəttə, elədi, əlbəttə, düzdü. Əmma. . .

Derlər usan, hərzüvü-hədyan demə,
Güc gətirir dərd, usana bilmirəm.

iyul 2016

HEÇ MƏNİ DEMİRSƏN...

Ömrüm boyu gördüyüm, eşitdiyim, tanıdığım növ-növ adamların içində ağıllı, istedadlı, mərifətli, məharətli, məlahətli, hərarətli, hünərli, tərərli bəni insanların arasında hərdən-birdən, ara-sıra, nadir hallarda, istisna olaraq elələri də qarşıma çıxırdılar ki, nədən danışsən danış, hansı mətləbə əl atırsan at, hansı məsələyə toxunursan toxun, mütləq gətirib çıxaracaq hara? Bəli, bəli, düz tapmışan - Özünə. Bunun nəyi pisdi ki deyəcəksən. İnsan gərək ilk öncə özünü sevsin ki, sonra başqasını da sevə bilsin. Bir ər-arvad tanıyırdım, xoşbəxt ailə qurub düz otuz ildi bir yerdə can deyib can eşidə-eşidə yaşayırlar. Nədən? Çox sadə bir səbəbdən - hər ikisi otuz ildi eyni adamı sevirlər arvad ərini, ər də özü özünü.

Əlqərəz, dünən isti yay günü tər qoxusu gələn bir iclasdaydım. Natiqlər bir-birləri

haqqında və ilk öncə də əlbəttə özləri özləri haqqında elə gözəl, bəlağətli tostlar deyirdi ki, Lermontov nədi, heç Puşkin də ömründə özü haqqında belə sözlər eşitməyib. Adamın ürəyi dağa dönürdü vallah, dünyanın hansı məmləkətində bir otağa bu qədər dahi yığmaq olar. Dahi olmayan bir tək mən idim o məclisdə, amma neyləməli, kimin alnında nə yazılıbsa, gərək ona qane olsun, öz taleyinlə barışmaqdan başqa nə çarən var ki? Mənimki də belə gətirib, dahilərlə bir otaqda nəfəs almaq özü elə dahiliyə namizəd olmaqdır. Amma, doğrusu, ətraf dahi olsa da nəfəs almaq bir az çətindi, isti, bürkü, pəncərələr bağlı, kondisioner bir həftədi xarab olub. Uzun sözün qıtası, gördüm nəfəsim kəsilir, lap boğuluram, sədrdən üzr istəyib iclası yarımçıq tərk elədim. Bir az təmiz hava almaqçün bizim gün - gündən gözəlləşən, dünyada analoqu olmayan bulvarımıza gəldim. Elə saf dəniz havasını ciyərlərimə sümürürdüm ki, gördüm vaxtiylə qonşu olduğum şair budu ha, qarşıma çıxdı.

Hal - əhval, flan - beşməkan, hardan gəlirsən, hara dedirsən, nə var, nə yox, bir söz, xeyli məzmunlu sözlər dedik bir-birimizə. Daha danışmağa mövzu qalmamışdı, susduq. Amma beləcə vidalaşib ayrılmaq da nəzakəsizlik olardı. Bu mübhəm sükutu pozmaqçün: - Havalar yaman isti keçir, - dedim.

Şair qonşum dərhal:

- Hə, bildir elə bu vaxt Struqada şeir festivalında idim, - dedi, - orda da hava çox istiydi. Özündən demək olmasm, orda çıxışım fəvqüladə uğur qazandı. Toplaşanlar azı iki saat məni səhnədən buraxmırdılar. Qırx ölkədən gələn şairlər, hərə bir şeir oxudu, mən üç şeir və iki poema oxusam da yenə səhnədən getməyə qoymurdular. Həm də öz ana dilimizdə oxuyurdum. İndiyəçən heç bir əcnəbi şairin belə uğurunu görməmişdik, dedilər. Bu öz yerində.

Yenə bir müddət sükut çökdü. Doğrusu danışmağa söz tapmırdım, çünki mənim həyatımda heç vaxt belə əlamətdar hadisələr

olmayıb və yəqin ki, heç vaxt da olmayacaq. Amma beləcə səssiz-səmirsiz, kirimişcə ayrılıb getmək də yaxşı düşməzdi, həm də görürdüm ki şairin ürəyi doludur, ürəyini boşalt mağa girəvə axtarır. Baxdım ki, ətrafda sərçələr civildəyir.

- Sərçələr yaman çoxalıb bulvarda, - dedim.

- Elədir, - dedi şair, - söz sözü çəkər, sərçə demişkən, eşitməmiş olmazsan, mənim «Qaranquşlar» poemam dünyanın yetmiş bir ölkəsində, yetmiş iki dildə nəşr olunub. Özündən demək olmasm, eşitdiyimə görə elə Çində on beş dəfə bir milyard tirajla (axı əhaliləri çoxdur) çap edilib. Deyirlər hətta rəhmətlik Mao Tzedunun gecələr oxuduğu kitab imiş. Çjou Enlaya deyib ki, bu müəllifə mütləq «Yaşıl Əjdaha» ordeni vermək lazımdır. Heyf ki, vaxtsız rəhmətə gedib, yerinə gələnlər də onun vəsiyyətinə əməl eləməyiblər. Belə olur da həyatda.

- Hər halda təbrik edirəm, - dedim, -

Maonun sənin kitabını gecələr oxuması böyük hadisədir.

- İndi niyə təbrik edirsən, Mao altmış ildə rəhmətə gedib.

- Amma mən axı bundan indi xəbər tutdum.

- Bəli, öz vətəninə kimin qədrini bilibir ki, məninkini də bilsinlər, belə xəbərləri xalqa vaxtında çatdırsınlar?!

Elə bu zaman başqa bir tanışımın bizə tərəf gəldiyini gördüm. Vaxtıyla mənim dişimi müalicə edən həkim idi, bizə yanaşdı, xoş-beş, on beş. Şairlə həkimi tanış etdim.

Həkim mənə baxıb:

- Amma dostum, - dedi, - çoxdandı görüşürük, saçı yaman ağartmışan ha!..

- Elə sənin də saçların əvvəlki kimi zil qara deyil, - dedim.

- Demə, demə. İki ay bundan qabaq Türkiyəyə getmişdim. Dünya stomatoloqların konfransına, Şərqi dünyasından bir mənə çağırırdılar. Bəli, gördüm saçım yaman

uzanıb, bir kuafora dəyim dedim. Getdim bərbərxanaya. Məni görəni kimi bərbər soruşdu: Məmləketin neresi? - Azərbaycandanam, - dedim. Bərbər köksünü ötürdü: - Evet, - dedi, - duydum bunu, nə yazıq Türkiyədə artıq bu sayaq güzel saçlar yok.

Şair:

- Heç mənə demirsiniz, - dedi, - mənim də saçlarıma yaman həsəd aparırlar. İtaliyada bir kinofestivalda Sofi Loren yanaşdı, nə sənə-nə mənə, əlini çəkdi başıma: Çao, Çao, bombino - dedi. Mat qaldım. Mənim Hirosima bombardımanı haqqında poema yazdığımı hardan bilmişdi? Bu da öz yerində...

Həkim:

- Bir ay bundan qabaq biri gəlmişdi. Üzü yaman şişmişdi, sağ yanağı az qala sağ qulağına yapışmışdı. Flyus. Gördüm, diş yaman gündədir, bu halda çəkmək olmaz.

- Yox, dedi, beş həkimin yanında olmuşam, beşi də bir ağızdan dedilər ki, bu dişin, bu işin öhdəsindən gəlsəz, yalnız siz

gələ bilərsiz. Day nə edim, gəlbətini götürüb saldım bu yazığın ağzına, bir dardım çıxmadı, iki dardım, çıxmadı. Biçarənin dad - bidadı ərsə qalxır. Axır ayağımı kresloya dirəyib var gücümlə çəkdim, üç diş birdən çıxdı. Demə, üç dişin bir kökü varmış, mən ki bu qırx illik praktikamda belə şey görməmişdim,. Göndərdim bu bir köklü üç dişini Nyu - Yorkdakı stomatoloji muzeyə. Bir həftədən sonra kağız gəldi ki, sizin ışıqınızı (dişinizi) Ginnesin rekordlar kitabına təqdim etmişik. Buyurun gəlin Nyu Yorka. Mənzilinizin ziyarət vermək istəyir. Heyf gedə bilmədim.

Şair:

- Heç məni demirsən – dedi, - məni də Dalay Lama Tibetə dəvət eləmişdi, o vaxt hələ orda yaşayırdı, eyni vaxta Buanes - Ayresdən də dəvət almışdım, dəvətlər bir - birinə qarışdı, heç birinə gedə bilmədim.

- Elə dünən Avstraliyadan dəvət almışam, bilmirəm gedə biləcəm, yoxsa yox, qaynımın

nişanıdır tərs kimi. İştirak etməsəm arvad başımda tük qoymaz.

- Tük demişkən, Parisdə çıxış edirdim, bir fransız alimi mənə yanaşdı ki, siz şeir oxuyanda hamının tükü biz - biz olmuşdu. Festivalda birinci yer alacaqdım, ermənilərin fitnə - fəsadı nəticəsində mükafatı monqola verdilər...

Diş həkimi:

- Ermənilərin başı batsın, - dedi. - Mənim London Kral Stomatoloji Akademiyasına namizədliyimi də onlar əngəlləmədimi?

- Heç məni demirsiz, ermənilər dünya şöhrətindən o qədər qorxur ki, adımı qətl edəcəkləri adamların siyahısına salıblar. Özü də birinci.

- Bəs məni demirsiz? Mənə də mötəbər mənbələrdən xəbər veriblər ki, o siyahıda birinci mənim adımdır. Bunu mənə bir gürcü dostum xəbər elədi. Gürcüstanın yarısı mənim dostlarımdır.

- Heç məni demirsiz, özündən demək

olmasın, Gürcüstanın yarısı yox, hamısı mənim ən yaxın dostlarımdır. Deyirlər, rəhmətlik Şevərnadze ad günümdə mənə teleqram vurmaq istəyibmiş. torpağı sanı yaşayasınız, Türkmənbaşı da məni nəvəsinin toyuna dəvət etmək niyyətində imiş, əcəl imkan verməyib. Yerinə keçən diş həkimi mənim köhnə dostumdur, deyir gəl Aşqabada, sənə bir yaxşı at bağışlayım.

- Siz onu deyirsiniz, neçə ildir Nazarbayev də mənə xəbər göndərir ki, gəl səni qızımla evləndirəm. Heyf vaxt eləyib gedə bilmədim, qız da eşitdiyimə görə daha gözləməyib, ərə gedib.

Tünlük və tərlil iclasdan sonra, həm də belə istidə beynim dumanlanmışdı, odur ki, danışmaları tam halda yox, ayrı - ayrı cümlələri, sözləri, adları eşidirdim: - «Heç məni demirsən», «Özümdən demək olmasın», «Bu da öz yerində» ... Alla Puqaçova, Yuri Qaqarin, Pele, Marqaret Tetçer, Roma papası, Cuna, Kassius Kley, Fidel Kastro, Arina

Şarapova... adlar, adlar...

Adlardan az qala qulağım tutulur, gözüm qamaşırdı. Sevincimdən, fərəhimdən, qürurumdan yerə - göyə sığmırdım. Demə mənim də yaşadığım bu şəhərdə, mənim millətimdən, hətta mənim şəxsən tanışlıq şərafəmə malik olduğum bu iki nəfər bütün dünyanın əziz-xələfi, ən məşhur adamların, kralların və prezidentlərin, tanınmış artistlərin, şou ulduzların, çempionların, kosmonavtların, futbolistlərin, filatelistlərin, numizmatların, falçıların, idmançıların yaxını, əhbabı, çaşka-loşka dostu imişlər, bütün festivalların, yarışların, müsabiqələrin qalibi, konfransların, simpoziumların, elmi-tibbi seminarların parlaq ulduzu imişlər, öna da heylənirdim ki, özlərindən başqa bunları bilən, deyən, yazan yoxdur. Paxılıq da, neyləməli, başqasının uğurunu gözümüz götürmür.

Tanışlarımların şöhrət, şan - şövkət yarışması başımı gicəllədirdi.

Dünyaca məşhur tanışlarımları bir - biriylə

şirin bəhsəbəhs söhbətdə buraxıb aralandım. Öz uğursuzluğumdan, misginliyimdən, zavalılığımın utana-utana yazıq- yazıq xaneyi-xərabıma tərəf addımlamağa başladım. Uzaqdan mahnı səsi gəlirdi:

*Elə yar, yar deyirsən
Heç məni demirsən. . .*

Dedim, bir qəzetləri vərəqləyim bəlkə eynim açılsın. Elə ələ aldığım ilk qəzetdə gözəl bir başlıq görüb fərəhləndim: «Sənətkarlarımız dünyanı fəth edir» Bəli, başladım oxumağa, görüm sənətkarlarımız dünyanı nə sayaq fəth edir... Demə, dünyaca məşhur boyakarımız Heyran Ceyranbəyli xəbər verib ki, Romada Rəssamlar Akademiyası ona «Bütün dövrlərin və bütün xalqların ən böyük sənətkarı» adını vermək barədə müzakirə keçirmək fikrindədir. Ürəyim dağa döndü. Sonra da oxudum ki, canlı klassikimiz rejissor Valeh Məftunzadənin

dediyinə görə, onun filminə ən yüksək mükafatı vermək üstündə Venetsiya və Kann festivallarının münsiflər heyəti arasında qızğın mübahisə düşüb.

Doğrusu, sevincimin, qürurumun həddi - hüdudu yoxdu, amma bilmirəm hardan Mirzə Cəlil rəhmətliyin hələ 1909 - cu ildə qələmə aldığı bir yazısı düşdü yadıma:

«Əbdülrəşid İbrahimov Yaponiyanın Tokio şəhərindən İstanbulda çıxan «Siratül - müstəqim» məcmuəsinə yazır ki, «mən Yaponiyada hər məclisdə hər gün nitqlər söyləyirəm. Yaponiya üləməsinə mənim nitqlərim elə təsir bağışlayır ki, gündə bir neçəsi özündən gedir». Aya, görəsən, Molla Əbdülrəşid bu nitqləri ingilis dilində söyləyir, yəni yapon dilində? Molla Əbdülrəşid nə ingiliscə bilir, nə yaponca və nə firəngcə. Və bu da aşkardır ki, bu üç dilin heç olmasa birini də bilməyən Yaponiya məclislərində hər nə danışsa, qulaq verənlərin qulaqları taqqıldayacaq. Amma molla Əbdülrəşid

İbrahimov bunu da bilir ki, Yaponiyadan yazdığı məktubları müsəlmanlar oxuyur, nəyinki qeyri bir millət. Müsəlmanlara da nə yazsan, keçib gedər, ürəyini sıxma.

Mahnı isə davam edirdi:

Elə yar, yar deyirsən,

Heç məni demirsən...

16 aprel 2015

FUTBOL REPORTAJI

Vaxtsız itirdiyimiz istedadlı rejissor Vaqif İbrahimovlu mənə həsr etdiyi məqalədə yazmışdı ki, mən bütün janrlarda yazılar yazmışam, qalib bir futbol reportajı. Mərhum dostumun bu fikrini yada salaraq, yazdığım bu yazını qeyri - adi və xüsusi yumor hissənə malik olan Vaqifin işıqlı xatirəsinə ithaf edirəm.

Hörmətli televiziya tamaşaçıları və radio dinləyiciləri! Mikrofonlarımız Bayal şəhərinin Feyzi Bayal adına mərkəzi stadionunda qurulub. Buradan bu gün keçiriləcək tarixi oyundan canlı yayında reportaj aparırıq. Bu gün Bayalstan Cümhuriyyətinin yığma komandası Bananstan Krallığının yığmasını qəbul edir. Bu görüşün qalibi-milli

takımımızın zəfərinə şübhəmiz yoxdur, əminik ki, bu gün dünya futbol kuboku uğrunda yarışlara vəsiqə qazanacayıq. Bu vəsiqəyə bu gün məhz bizim komandanın sahib çıxması heç kəsdə şəkk-şübhə doğurmamalıdır. Axı yığmamıza dünyanın düz on ölkəsindən say-seçmə futbol ulduzları - legionerlər toplanıb. Hərəsinin də qiyməti bir milyard dollardan artıqdır. Bananstan komandasıyla tanış olmadığım üçün, öz milli takımımızın tərkibini nəzərinizə çatdırıram, hörmətli tamaşaçılar və dinləyicilər. Qapıçı - İngiltərəli legioner Gen Bol, müdafiəçilər - Rusiyadan Mixail Misgin, İvan İtkin və Vladimir Çirkin. Yarım müdafiəçilər: italyalı legionerlər Oragetdi, Buragetdi və Haragetdi... Hücümçülər - afrikalı legioner Eybi Var, İsraildən Noxud Burax, Hindistandan Adda Budda və nəhayət mili iftixarımız, yığma komandamızda ölkəmizin yeganə təmsilçisi, Bayalstan futbolunun parlaq ulduzu Vur Tut. Oyunu çinli hakimlər Ay Hay, Vay Vay və

koreyalı hakimlər Kim Sən Sən və Sən Kim Sən - idarə edirlər.

Beləliklə oyun başlayır, 90 dəqiqəlik gərgin mübarizədən şanlı qələbə marşrutuna çıxacağıma əminik. Artıq ilk uğurumuz göz qabağındadır. Oyunu məhz bizim futbolçular başlayır. İlk zərbəni mərkəz hücumçusu afrikalı Eybi Var edəcəkdir. Hakim fit verir. Eybi Var ilk zərbəylə topu Noxud Buraxa ötürür, amma top israilli oyunçuya çatmadan Bananstan futbolçusu qabağa şütüyür, topu ələ, daha doğrusu ayağa keçirir. İrəliyə cümür, cərimə meydançasına daxil olur. Zərbə. Qol... Təəssüf ki, oyunda hesabı Bananstanlı rəqiblərimiz açdı. Amma bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. İrəlidə hələ 88 dəqiqəlik oyun var. Heç bir şəkk-şübhə yoxdur ki, ən qısa zamanda futbolçularımız cavab topu vuracaq, sonra isə yenidən rəqib qapısını fəth edərək qabağa çıxacaqlar. Bu dəfə topu oyuna Adda Budda daxil edəcəkdir. Vur Tuta pas verir. Vur Tut topu ələ keçirir. Bəli, təəssüf ki,

məhz ələ keçirir, yəni əllə oynayır. Bananlılar mərkəzi dairədən cərimə zərbəsi vuracaqlar. Aman Allah, belə uzaq məsafədən qapını necə sərrast nişan almaq olarmış. Futbolun vətəni İngiltərədən olan legioner qapıçı Gen Bol heç gözünü qırpa bilmədi ki, top tora düşdü, iki sıfır. Hələ ki, bananlar qabağa çıxıblar. Amma, yaxşı bilirsiniz ki, hörmətli tamaşaçılar və dinləyicilər, bu hələ heç nə demək deyil, hələ uzun bir vaxt ehtiyatımız var, şübhəsiz, bu təsadüfi qollar cavabsız qalmayacaq. Futbolsevərlər yaxşı xatırlayır ki, hələ keçən əsrdə dünya futbol çempionatında Şimali Koreya komandası, xatırımdan çıxıb, hansısa Latin Amerikasına ölkəsinin qapısına elə oyunun başlanğıcındaca üç top vurmışdı. Bütün dünya mat məəttəl qalmışdı, amma oyun boyu Latin Amerikasının futbolçuları nəinki üç topa üç cavab topu vurdular, hətta dördüncü topu rəqib qapısından keçirib oyunun qalibi oldular. Bizdə isə hesab hələlik, ancaq iki sıfırdır... yox... bağışlayın, artıq üç sıfır oldu...

Reportajımızı davam etdirək. Havalar isti keçir, dənizdə çimənləri xəbərdar edirik ki, ehtiyatlı olsunlar, artıq bir neçə əcnəbi turist dənizimizdə nərə balığına, yəni akulaya yem olub. Bir neçə dəqiqə də «Şəbnəm» meyvə şirəsinin reklamına yer veririk. Bizdən ayrılmayın. Beləliklə reklamdan sonra reportajımızı davam etdiririk. Əfsuslar olsun ki, reklam müddətində rəqiblərimiz qapımızdan daha iki top keçirə bildilər. Amma bu hələ oyunun birinci yarısıdır. Futbol azarkeşlərimiz, heç də məyyus olmasınlar. Rəqiblərimiz qırx dəqiqə ərzində qapımıza beş top vura biliblərsə, biz də qalan əlli dəqiqədə beş yox, altı top vurub qalib gələ bilərik. Buna komandamızın iradəsi, məharəti, fərasəti, cəsarəti, əzəməti, qələbəyə sarsılmaz məhəbbəti əsas verir. Qisas qiyamətə qalmaz - deyiblər, bizim qisasımız da on beş dəqiqədən sonraya - oyunun ikinci yarısına qalır.

Beləliklə, Feyzi Bayal stadionundan canlı yayımla futbol reportajımızı davam etdiririk.

Sevimli tamaşaçılar və dinləyicilər, yəqin artıq bilirsiniz ki, oyunun birinci yarısı bizim komanda üçün o qədər də uğurlu olmadı. Amma heç bir şübhə yoxdur ki, Əməkdar məşqçimiz Amandurdu Yamandurdu fasilə zamanı oyunçularımızı yeni taktiki üsullarla təlimatlandırır və oyunun sonuna qədər bu stadiondan hamımız qələbə sevinciylə ayrılacağıq. Beləliklə, oyunun ikinci yarısı başlanır. Top Vur Tutdur. Vur-tut topu mərkəzdən öz qapımıza tərəf aparır. Görünür, bu məşqçi Amandurdu Yamandurdunun verdiyi yeni taktiki təlimatdır. Doğrudan da maraqlı fənddir. Bananstan futbolçuları hələ ki, Vur Tuta heç bir əngəl törədə bilmirlər, elə özümüzünkülər də istedadlı oyunçumuzun parlaq fintlərinə təəccüblə tamaşa edirlər. Vur Tut cərimə meydançasına daxil olur, bizim cərimə meydançamıza, nə qəribə, nə maraqlı bir taktikadır. Qapıya yaxınlaşır, zərbə! Qol!.. Möhtəşəm bir qol... Vur Tut topu öz qapımızdan keçirdi. Şübhəsiz, bu məşqçinin tapşırığı ola bilməzdi, yəqin ki, gənc

futbolçumuz qapıları dəyişik salıb, oyunun ikinci yarısında qapıların yerlərini dəyişdiyini nəzərə almayıb. Əlbəttə, bu gənc futbolçunun təcrübəsizliyindən ola bilər. Amma qol doğrudan da möhtəşəm idi. Kaş bu zərbəni rəqib qapısına vuraydı! Necə də sərrast zərbə idi! Qapıçı Gen Bolçün də tam gözlənilməz oldu bu zərbə. Şübhəsiz Vur Tutun mahir bombardir kimi parlaq gələcəyi var. Nə isə, oyun yenidən mərkəzdən başlayır. Oragetdi topu Buragetdiyə, o da öz növbəsində Haragetdiyə ötürür. Sonra Haragetdi Buragetdiyə, Buragetdi Oragetdiyə pas verir. Öz aralarında oynayırlar. Məqsəd aydındır, topu mümkün qədər çox özümüzdə saxlamalıyıq ki, yenidən rəqiblərə keçməsin, hesabı artırma bilməsinlər. Şübhəsiz, bu təsadüfi məğlubiyyətlərdən sonra komandamız bir az toxtamalıdır, bir az qüvvət toplanmalı, sonra var gücüllə qəti hücumla keçib rəqibi darmadağın etməlidir. Zərbə. Qol. Hesab 7:0 oldu. Bu qolun təqsirkarı şübhəsiz qapıçı Gen Boldur, qol təcrübəli qapıçının sadəcə diqqətsizliyinin

nəticəsidir. Rəqib komanda hücumda keçib əvvəlcə cərimə meydançamıza, sonra da qapımıza yaxınlaşarkən Gen Bol cib telefonu ilə kiminləsə danışdı, odur ki, təhlükədən vaxtlı-vaxtında duyuyq düşə bilmədi. Amma oyunun axırına hələ xeyli var, hələ hər şey dəyişə bilər. Hər halda, heç zaman ümidimizi itirməməliyik.

Səkkizinci top da qapımızdan keçdi. Oyunun axırına hələ on dəqiqə var, hər dəqiqə bir top vursaq hesab bərabərləşər, qalan iki dəqiqədə isə iki olmasa da, ən azı bir top vurub qalib gələ bilərik. Amma, heyf... doqquzuncu top da üç müdafiəçinin Misginin, İtkinin, Çirkinin bir-biriylə dalaşib yumruqlaşması nəticəsində qapıya vuruldu. Hakim hər üçünə sarı vərəqə göstərəndə hər üçü hərəsi bir hakimin üzünə tüpürdü. O zaman hakim qırmızı vərəqələr çıxarıb üçünü də meydançadan qovdu. Əlbəttə, oyunçular, lap elə legionerlər olsun, futbol etikasına riayət etməlidir. Qol vura bilmirlərsə, heç olmasa, bir-birini vurmasınlar. Hakimlərin üzünə

tüpürmək də beynəlxalq əxlaq qaydalarına görə nəzakətli hərəkət sayıla bilməz. Böyük məbləğlərlə dəvət etdiyimiz legionerlər ölkəmizin gənc futbolçularına örnək olmalıdırlar. Bugünkü oyunda futbolçularımızdan yalnız Vur Tut bir top vura bildi, o da öz qapımıza. Amma insafən demək lazımdır ki, hazırda meydanda cəmisi səkkiz oyunçumuz qalsa da onlar yeri gəldikcə bananları yıxıb sürüyürlər. Hakim isə daha bir futbolçumuza qırmızı vərəqə göstərməkdən çəkinir, bəlkə yenə də üzünə tüpürələcəyindən qorxur. Bananlar da bizimkiləri cavabsız qoymur. Üç banan futbolçusu Noxud Buraxı vurub burnunu qanatdılar. Hakim Bananstan komandasının qapısına 11 metrlik cərimə zərbəsi təyin edir. Axır ki, necə deyərlər, prestij qolu vurub, hesabı, necə deyərlər, islada bilərik. Cərimə topunu Eybi Var vuracaq. Geri, mərkəzi dairəyəcən cəkilib, oradan qaça-qaça gəlib 11 metrlik yerinə çatır. Zərbə. Top Şimal tribunasının sonuncu sırasına düşür. Belə güclü , belə möhtəşəm zərbəni qapıya

düz nişan alaraq vursaydı nə qiyamət olardı!.. Bananların doqquz qoluna dəyərdi. Heyf... Bananlar yenə hücumdadırlar. Zərbə. Qol. Əlbəttə, rəqiblər on bir nəfər, bizimsə meydanda səkkiz oyunçumuz qalıb, belə olacaq da. Məğlubiyyətimizin bir səbəbkarı da hakimlərdir. Yaxşı ki, oyunun son dəqiqəsidir. Bu biabırçılıq sona yetir...

Hörmətli televiziya tamaşaçıları, radio dinləyiciləri, istəkli futbol həvəskarları, sevimli azarkeşlər, heç də qüssələnməyin, kefmizi pozmayın. Müxtəlif ölkələrin legionerləri bizim milli yığmamızın şərəfini hələ çox yüksəkliklərə ucaldacaq, bizi əzmlə qələbədən qələbəyə aparacaqlar. Gələcək möhtəşəm zəfərlərimizə heç bir şəkk-şübhəniliz olmasın. Gecəniz xeyə qalsın, yuxunuz şirin olsun. Feyzi Bayal stadionundan reportajı Tartan ibn Partan və Çərən fon Pərən apardılar.

17 iyun 2013

«BİR GÜLLƏ BAHAR OLMAZ. . . »

Əməkdaşımız Razi Narazioğlunun patriarx korifey Mənəm Mənəmovla söhbəti

- Hörmətli patriarx Mənəm müəllim, çağdaş ədəbiyyatımızı necə dəyərləndirirsiniz?

- Ədəbiyyatımız var ki, onu dəyərləndirim?

- Yoxdur?

- Əlbəttə, yoxdur. Məgər bizim ədəbiyyatda Markesin «Borxes» romanı və ya Borxesin «Markes» romanı səviyyəsində kitablar yaranıb? Məgər bizdə Lorkanın «Rilke» poeması və Rilkenin «Lorka» poemasına bərabər əsər var?

- Bəs sizin əsərlər?

(məmnun halda gülümsünür)

- Bir güllə bahar olmaz. Mən tək başıma nə vaxtacan ədəbiyyatın bu qədər ağır yükünü çiynimdə daşıyacam?

- Öz yaradıcılığınızı necə qiymətləndirirsiniz?

- Necə qiymətləndirə bilərəm? Əlbəttə, çox yüksək. Mənim otuz beş romanım, qırx beş poemam, əlli beş pyesim dünya ədəbiyyatının qızıl fonduna daxildir. Yəni buna kiminsə şübhəsi ola bilər?

- Təəssüf ki, əsərlərinizlə tanış deyiləm. Harda çap olunub?

- Hələ çap olunmayıb.

- Niyə?

- Çünki hələ yazıb bitirməmişəm. Bitirəndə görə bilərsiniz ki, analar necə oğullar doğub. Mən ... (öskürür) mən... (boğazı tutulur) , mən... (nəfəsi kəsilir) .

- Yaxşı, su için, sakit olun. Yəni deyirsiniz, Sizdən başqa müasir ədəbiyyatda yazıçı yoxdu?

- Yoxdu, ola da bilməz. İndi özünü yazıçı adlandıranlarıb hamısı şarlatanlardır.

- Bəs klassiklər?

- Onlar da öz vaxtlarının şarlatanları olub.

Hamısının yazdıqları nədi?Boş laqqırtı, cəfəngiyyat, plagiat.

- Bəs Dədə Qorqud?

(Hırlənir, xeyli öskürür, su içir, durub otaqda var-gəl edir)

- Bədi bu Dədə Qorqudu camaatın boğazına sırdınız, kifayətə Dədə Qorqudla milləti qorxutdunuz, yetər Dədə Qorqudla xalqı doladınız!!! Mənim hər romanımdan beş Dədə Qorqud, hər poemamdan on Dədə Qorqud çıxar. Dədə Qorqud kommunistlərin uydurduğu və Sovet siyasətinə xidmət edən bir mifdir.

- Amma eşitmişdim ki, Sovet vaxtı bu dastan qadağan olunubmuş.

- Gözdən pərdə asmaq üçün. Mən yeddinci romanımda isbat edəcəm ki, əslində Dədə Qorqud bütünlüklə sovet ideologiyasına qulluq edən obrazdır. Kimdir bu Dədə Qorqud?Ağsaqqal, hər şeyə qarışan, hər yerə burnunu soxan, hamının başına ağıl qoyan, hamıya öyüd - nəsihət verən bir çoxbilmiş, bir

söz: özünü müdrək rəhbər kimi aparan şəxs. Soruşuram: kim idi sovet vaxtı belə bir müdrək rəhbər? Cavab verirəm: Stalin. Deməli, Dədə Qorqudu Stalin kultunun təsdiqi üçün vasitə kimi istifadə edirdilər. İşə bax ki uşaqlara ataları deyil, Dədə Qorqud ad verməliymiş, özü də kefi haçan istəsə onda, lap otuz qırx yaşında. Belə də ağsaqqallıq olar? Mən iyirmi birinci poemamda bu məsələni əməlli - başlı araşdıracam! Mən subut edəcəm ki, bizə ağsaqqal - flən lazım deyil. Bütün ağsaqqalların saqqallarını qırxdırıb qopardacayıq ki, kosa olsunlar. Saçı olanların da saçlarını yolub keçəl edəcəyik onları. Əsrlər boyu xalqın əsas qəhrəmanları Kosa və Keçəl olub. İndi onlar niyə unudulmalıdır? Təsadüdi deyil ki, Keçəl Həmzə Koroğlu kimi yalançı pəhləvanı uşaq kimi aldadır, tutub atını əlindən alır, bu saxta qəhrəmanı piyada qoyur. Bax əsl igidlik budur! Yoxsa Koroğlu demiş, qoçaqlıq ondu, doqquzu qaçmaq, biri də gözə görünməmək. Budur sizin qəhrəmanınız? Mən

əsərlərimin doqquzuncu cildində yazacam ki, sovet dövrünün belə miflərindən nə qədər tez qurtulsaq, o qədər yaxşıdır. Mən onu da isbat edəcəm ki, mənə qədər ədəbiyyatımızda bir nəfər də diqqətə layiq şair, yazıçı olmayıb.

- Nizami?

- Nədi Nizami, kimdi Nizami? Şahlara mədhiyyə yazıb ənam alan saray şairi. Hər poemasının əvvəlində bir şaha tərif tutuzdurur.

- Axı deyirlər Nizami sayaylardan uzaq olub...

- Bu da sovet alimlərinin uydurmasıdır, nə olsun, saraylarda yaşamayıb. Saraylara çağırın olmayıb, ona görə getməyib də. Amma saraylardan bolluca faydalanıb. Şahlar ona kənd bağışlayıb, hətta ayıb olmasın, arvad göndərirlər. Biabırçılıqdır. Bəs bunun əvəzində Nizami nə edib?

- Nə edib?

- Dostu Xaqani həbs olunanda cıqqırını da çıxarmayıb. Soruşan gərək, ay Nizami, necə oldu ki, Xaqanini zindana basdılar, sən isə

ömrünün sonuna qədər kef-damaq içində azad yaşadın? Bəzi tədqiqatçıların rəyincə, Xaqaniyə Xalq şairi adı verilməsinə də Nizami pəl qatıb.

- Yəni o vaxt da Xalq şairi adı vardı?

- Bə nə? Bəs Xaqanini oxumamısan, yazır: «İstəmirəm, adımlı çağırırsınlar Xaqani, mən Xalqın şairiyəm, Xəlqaniyəm, Xəlqəni». Amma yazığın arzusu ürəyində qalıb, özü öz diliylə yazmağına baxmayaraq, ona Xalq şairi adını qıymayıblar.

- Bəs sizə nə əcəb Xalq şairi adı vermirlər?

- İstəmirəm, versələr də qəbul etməyəm.

- Niyə?

- Çünki elə adamlar Xalq şairi, Xalq yazıçısıdır ki, onların sırasında olmaq mənimçün təhqiqdır. Deyir, sən necə Xalq şairisən ki, bir restoranın belə yoxdur, necə Xalq yazıçısısan ki, bir qotur toçkan, bir sınıq-salxaq dükanın da yoxdur?! Ay - hay...

- Amma deyilənə görə Fizulinin də restoranı, toçkası olmayıb axı?

- Nə bilirsən olmayıb. Özü demir ki, «şair sözü əlbəttə yalandır», deməli, onun bir sözünə də inanmaq olmaz. «Leyli Məcnun» yazıb ha, Şekspirin «Romeo Cülletta»sından plagiatdır. Mən bu barədə də ciddi araşdırma aparmışam. Dəqiq yadımda deyil, on beşinci, ya on altıncı cildimə salacam.

- Axı Şekspirdən əvvəl «Leyli Məcnun»u Nizami yazıb.

- Ay sağ ol, deməli Fizuli süjeti Şekspirdən, qəhrəmanlarının adlarını isə Nizamidən çirpirdirib. Axı elə Nizamının özü də bütün əsərlərini ondan-bundan götürüb. Qoy bir iyirmi səkkizinci romanımı bitirirəm, bu məsələylə ciddi məşğul olacam.

- Romanınız nə barədədir?

- Molla Pənah Vaqiflə Molla Vəli Vidadini ifşa edirəm bu əsərdə. Kimdir Vaqif? Şairliyini xana xidmətə dəyişən saray məmuru. Saray intriqları nəticəsində onu qayadan atıblar, guya ki, dostu olmuş Vidadinin isə heç vecinə də olmayıb, ağlaya-ağlaya yüz il ömür sürüb.

Budur sovet rejiminin təbliğ etdiyi klassiklər? Yaxud 200 illik yubileyini UNESKO-da qeyd etmədiyimiz Mirzə Fətəli (Elə yaxşı ki, qeyd edilmədi)... Azərbaycanı işğal etmiş rus ordusunun polkovniki olmuş bu adama kommunistlər hələ heykəl də qoyub. Ya Moskvada təhsil alıb bura Rusiyanın havasını gətirən Zərdabi? Hamısı sovet təbliğat maşınının xidmətçiləridir. 11 - ci pyesimdə onların da, Sabirlə onun qumar dostu Cəlil Məmmədquluzadənin də masqalarını yırtıb əsl simalarını göstərəcəm! «Harda müsəlman görürəm qorxuram» deyən Sabir kommunist təbliğatçısı deyildimi? Ya mömin müsəlman Usta Zeynalı rüsvay edib erməninin ayağına verən Cəlil Məmmədquluzadə? Mirzə Fətəli də, Zərdabi də, Sabir də, Mirzə Cəlil də - hamısı can-başla sovet siyasətinə xidmət ediblər.

- Təbii ki, Sovet dövrünün yazıçılarını da qəbul etməirsiniz?

- Onlar məgər yazıçıdılar? Mən «Hətərən -

Pətərən» adlı esemdə göstərəcəm ki, onların bir qismi o biri qismindən danos verib tutdurub. Amma onu da yazacam ki, bunlar onları tutdurmasaydı, onlar bunları tutduracaqdı... Odur ki, hamısı bir bezin qırağıdır.

- Sonra da gəlir altmışmcılar
(ürəyini tutur, valokardin içir)

- Aman, aman... Danışmağa başına söz qəhətədi? Kaş imkanım olaydı, altmışmcıların altmışını da divara dirəyib güllələyərdim, sonra da qanlarını şpritslə çəkib şərbət kimi içərdim.

- Bəs onlardan sonra gələn nəsillər?

- Bunlar onlardan betər.....

Əzizim, qardaşım, arkadaşım,
karanoy. . . bir dəfəlik qəbul et ki, bizdə heç vaxt ədəbiyyat olmayıb və indi də yoxdu.

- Sizdən başqa?

- Təbii.

- Amma axı ermənilər də bunu deyir. İddia edirlər ki, bizim heç vaxt nə ədəbiyyatımız

olub, nə mədəniyyətimiz...

- Erməni olanda nə olar. Xalqımız bica yerə demir ki, işinin xətrinə erməniyə dayı de. Sonda sənə bir sirr açım. Burda qədrimi yetərinəcə bilməsələr, əlli cildlik küllüyatımı Ermənistanda nəşr etdirəcəm. İndi qalır onu yazmaq. Bu isə mənim səviyyədə istedadçün çətin iş deyil.

- Haçan yazacaqsınız??
- Sabahdan başlamaq fikrindəyəm.
- Hörmətli korifey Mənəm bəy, maraqlı müsahibə üçün təşəkkür edirik.
- Bəs nə bilmişdin? Mən məgər maraqsız danışa bilərəm? Unutma ki, mən Mənəm.

10-11 sentyabr 2013

SÜRÜŞ SURUŞ

«Vətəndaş həmrəyliyi» qəzetində Suruş imzasıyla «Anarxizmin payızı» adlı yazı dərc olunmuşdu. Müəllif yazırdı ki, küçənin ac - yalavac pişikləri də Yazıçılar Birliyinə yaxın düşmək istəmir. Qeyd olunmalıdır ki, Yazıçılar Birliyinin toplantısında doğrudan da pişiklər, o cümlədən Suruş iştirak etməyib. Pişiklər bu barədə səsələrəni çıxarmadıqları halda (bəlkə də hardasa miyoldayıblar), Suruş iştirak etmədiyi toplantı haqqında xeyli abdal laf söyləyir. Anarxizmə (oxu: Anarizmə) qarşı yazdıqları heç cavaba da layiq deyil. Amma iş ondadır ki, Suruş cızığından çıxıb böyük klassiklərimizə - Mirzə Fətəli Axundzadəyə və Mirzə Cəlil Məmmədquluzadəyə də əl uzadır, dil uzadır. Fətəlişünaslarla cəlilşünaslar «dəymə mənə, dəymərəm sənə» əqidəsinə sadıq qalaraq sükutə qər q olduqları üçün bilavasitə böyük klassiklərimizin özlərinə - müraciət etməli olduq.

XIX əsrdə yaşamış, özünü «Şəms - üç süara», yəni «Şairlərin günəşi» adlandıran iddialı və istedadsız qrafoman Suruşu Mirzə Fətəli hələ öz dövründə damğalamışdı. Suruşu özlərinə qaymar bilib, ustad seçib bu günümüzdə gətirən müasir suruşlara ən tutarlı cavabı elə Mirzə Fətəli və Mirzə Cəlil özləri verə bilər. Müxbirimiz əvvəlcə Mirzə Fətəlidən, sonra Mirzə Cəlildən Suruşun bu cəfəngiyyatı barədə soruşmuşdur. Qeyd edək ki, belə əsrləri aşan mükəlləmədən Mirzə Fətəli özü də tarixçi Rzaquluxana iradlarını bildirərkən istifadə etmişdir.

Müxbir: Hörmətli Mirzə Fətəli, Suruşun yazısında Sizin haqqınızda da kəskin tənqidi atmacalar var. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

Mirzə Fətəli: Qəzeti alıb oxuduğum zaman ürəyim elə sıxıldı ki, qan başıma vurdu, xələlətdən başımı aşağı saldım və mat - mütəhəyyür qaldım. Bir andan sonra bu ifadəyə görə çarəsiz üzr istədim ki, bu şair

dəlildir. Onun sözüne etina etməyin.

Müxbir: Yəni tənqid Sizə belə ağır təsir edib?

Mirzə Fətəli: Bir şəxs bir kitab yazdığı zaman başqa bir şəxs onun əsərlərinin mətləbləri xüsusunda kritika yazır, bir şərtlə ki, onun yazısında müəllif haqqında ədəbsiz və könül incidən bir söz belə olmasın. Hər nə deyilsə, incəliklə deyilsin. Siz bilirsiniz ki, mən şər - şür adamı deyiləm. Lakin əgər bir nəfər hörmətimi saxlamayıb özünü mənim qarşımda ədəbsiz göstərsə, mən ona nifrət edərdəm və haqqında pis danışmaqdan özümü saxlaya bilmərəm. Qoy əvvəl ürəyimi boşaldım, çünki çox qəflətdədir, ürəyimi darıxdırır.

Müxbir: Suruş yazır ki, «Cəlil Məmmədquluzadə, Axundov klassiklərimizi - ənənəvi Şərqi ədəbiyyatımızı sevmir, yeri gəldi-gəlmədi, onu tənqid edirlər. Bu cür çevirmələri Axundovun beş komediyasında da görə bilərik. Nizaminin beşliyi - «Xəmsə»si

Axundovun beş komediyasında satira - yumor dilinə «tərcümə edilərək öz tənənəli akademizmini bütövlüklə itirmiş, bayağılaşdırılmışdır». Suruşun bu sözlərini necə qiymətləndirirsiniz?

Mirzə Fətəli: Vay Suruş, vay Suruş, bu nə rüsvayçılıqdır ki, sən bizim başımıza gətirirsən? Axı bu ağzı yavalığın sənə nə faydası var ki, öz həmməzhəblərini xarici ölkələrdə bələ gülünc oxuna hədəf edirsən? Elə bil ki, bütün dünya tikanlıqdır, təkcə siz bir dəstə qızılıgülsünüz ki, bu tikanlığın ortasında bitmişsiniz. Sizin əlinizdən dünyanın hansı tərəfinə baş götürüb qaçaq?

Müxbir: Orta məktəb şagirdi də bilir ki, Sizin Mirzə Fətəli, beş yox, altı komediyanız var. Amma Suruş bunu da bilmir və elə hesab edir ki, Siz məhz Nizaminin beşliyinin - «Xəmsə»sinin acığına beş komediya yazıbsınız. .

Mirzə Fətəli: Xeyr, ağa, bağışla. Azərbaycan türkcəsində altı komediya, yəni

təmsil yazmışam. Allah peyğəmbərinin ağıl qəzet münşisinin ağıl kimi deyildir ki, qəzetin hər bir nömrəsini xarab edib, öz cəfəngiyyatını orada çəm etsin. Mən Suruşun qabiliyyətsizliyini iddia edirəm.

Müxbir: Suruş yazır ki, Cəlil də, Axundov da satirik üslublarını rus ədəbiyyatından, Qoqoldan, rus vodevil - felyeton janrından iqtibas ediblər və elə hesab edir ki, maariçi ədəbiyyat böhrana uğrayıb. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

Mirzə Fətəli: Tənqidin müasir insanların əxlaq və tərbiyəsinin islahı və təkamülündə də tam təsiri vardır. Mən öz əqidəmə görə bu cür əsərləri yazmağımı xalqımı sevməyimin nişanəsi sayıram. Bu kimi yazıların dövlətə, siyasətə və bütün xalqa dəxli yoxdur, istehzaya qoyulanlar, xalqın ayrı-ayrı fərdləridir ki, bu əlbəttə ümumxalq üçün ibrət dərsi olur.

Müxbir: Amma axı Siz özünüz də etiraf etmişiniz ki, bütün bu söyləriniz nəticə verməyə də bilər. Sizcə müasirləriniz

xidmətlərinizi layiqincə qiymətləndirəcəklərimi?

Mirzə Fətəli: Müasirlərimin qanacaqsızlığından təngə gəlmişəm və taqətdən düşmüşəm.

Müxbir: Gələcək nəsillərə ümid bəsləyirsiniz?

Mirzə Fətəli: Barı qoy gələcək nəsil bilsin. Bəlkə onlar bizim bu arzumuzu həyata keçirsinlər. Lakin onlara da ümidim yoxdur, çünki onlar da bizim müasirimiz olan bu «eşşəklərdən» əmələ gələcəklər.

Müxbir (gülür): Hahahaha. Maraqlı söhbət üçün Sizə çox-çox təşəkkür edirəm hörmətli Mirzə. Bu qədər də bədbin olmayın.

Müxbirimizin ikinci müsahibi Mirzə Cəlil Məmmədquluzadədir. Mirzə Cəlil müxbirimizin suallarına özünəməxsus şəkildə qısa cavablar vermişdir.

Müxbir: Hörmətli Cəlil bəy. . .

Mirzə Cəlil (sözünü kəsir) :A kişi, mən doğrusu bəy - zad deyiləm. Bir var əsl bəy,

yəni birisinin atası, babası bəy imişlər - söz yox, bu da bəy olacaq. Amma bir də var qondarma bəy; məsələn, mənim nə atam bəy imiş, nə babam bəy imiş, nə də ki mənə bir yandan bəylik çatıb. Hətta yazıçılarımız da (heç ataları bəyliyin qoxusunu da eşitməyiblər), bu evi xarablar da bir baş məqalə yazanda, görürsən ki, götürüb adının quyruğuna bir «bəy» ləfzi də yapışdırdı, (gülür). Acıqnan mən də «Molla Nəsrəddin bəy». . . .

Müxbir: Çox əcəb, yaxşı, hörmətli Mirzə Cəlil, Suruşun məqaləsiylə yəqin ki tanışsınız. Bu yazıya münasiğətiniz. . .

Mirzə Cəlil: Müsəlmanlara nə yazsan keçib gedər, ürəyini sıxma.

Müxbir: Suruş yazır ki, Mirzə Fətəli də, Siz də, satrik üslubunuzu rus ədəbiyyatından, Qoqoldan iqtibas etmişiniz.

Mirzə Cəlil: Bu qism intelligentlərimiz filcümlə yaxşı adamlardır, amma heyf ki, bir az axmaqdırlar. Mirzə FƏTƏLİ komediyalar

yazıb, Avropanın molyerlərindən, Rusiyanın qoqollarından pis yazmayıb, Mirzə Fətəlinin məqsədi o deyildi ki, əsrin qadınlarını hər bir eyb və nöqsandan ari qələmə versin və onların ayıblarını gizlətsin. Əgər bir para xam yazıçılar kimi belə eləmiş olsaydı, o daha Mirzə Fətəli olmazdı.

Müxbir: Bu yazıda Sizin ünvanınıza da ciddi ittihamlar var.

Mirzə Cəlil: Heç bir fikir sahibinə demək olmaz ki, qandığını at, mən qandığımı tut. Heç bir şairə demək olmaz ki, elə yazma, belə yaz.

Müxbir: Suruş yazır ki, Mirzə Fətəli də, Siz də klassiklərimizi - ənənəvi Şərq ədəbiyyatını sevmirsiniz, yeri gəldi - gəlmədi onu tənqid edirsiniz.

Mirzə Cəlil: Bunların hamısına bizim məhəllədə deyərlər boş-boş danışmaq. Sağ olsunlar bizi qanan oxucular. Avama ümid yoxdur. Tarixdə avamın hümməti heç bir işdə görünməyibdir.

Müxbir: Suruş yazır ki, «Cəlilin «Ölülər»

pyesi Nizaminin «İsgəndərnamə»sinə açıq - aydın parodiyadır. Orda Nizaminin İsgəndəri Kefli İsgəndərlə, ölməzlik suyu həmin qəhrəmanın aludə olduğu araqla, Xızır İlyas surəti isə kələkbaz Şeyx Nəsrullahla əvəzlənib. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

Mirzə Cəlil: Maşallah söz danışana! Götürüb qarpız qabığını şappıltı ilə vurasan bu sözləri danışanın ağzından, ağzın yumsun, qoysun getsin işinə.

Müxbir (gülür): Aydın oldu. Mirzə, təşəkkür edirik.

REDAKSİYADAN: Müxbirimiz Mirzə Fətəli Axundzadənin və Mirzə Cəlil Məmmədquluzadənin sözlərini eynilə, olduğu kimi vermişdir. Buna şübhə edən varsa hər iki yazıçının əsərlərinin cildlərinə baxsınlar.

*Anar Cəlil Məmmədquluzadənin «Yığıncaq»
pyesi əsasında çəkilmiş tədris filminə
Kabla Alış rolunda
(filmin rejissoru Adil İsgəndərov)*

NAQQAL NAĞI VƏ ƏZİZƏNİN ƏRİZƏSİ

Bacım qızı Əzizə xahiş etdi ki, onu , bir idarədə işə düzəldim. Xoşbəxtlikdən idarənin müdiri köhnə tanışım idi, zəng etdim, xahiş etdim, sağ olsun, məni qırmadı:

- Sabah ərizəsin yazıb gətirsin, - dedi -, amma düz saat 10 - da gəlsin, sonra vaxtım olmayacaq.

Dedim qız uşağıdır, özü getməsin, qardaşım oğlu Nağıya tapşırıdım ki, bacısının ərizəsin aparsın.

Səhəri günü başım elə qarışdı ki, məsələdən xəbər tuta bilmədim. Axşam tərəfi gördüm bunlardan səs çıxmır, Nağıya zəng elədim. - Nə oldu? - deyə xəbər aldım.

Nağı:

- Əşi başıma işlər gəldi, - dedi. - Dediyin kimi hazırlaşdım10 - da müdirin yanında olum. Tərs kimi geyinməyə köynək tapmadım. Ütülü köynəklərim çirk idi, təmizləri də ütülü deyildi. İşığımız da keçmişdi, elektrik ütüsünü

işlədə bilmədik. Bir söz, köhnə sarı köynəyimi tapdım, yaşıl pencəyimi geyib evdən çıxdım. Həyətdə qonşumuz Mədət kişiyyə rast gəldim, Mədət kişini tanıyırsan da, çox abırlı adamdır, oğlu da keçən il velosiped yarışlarında üçüncü yerə çıxmışdı.

- Dayan, dayan, müdirin yanına getməyindən danış...

- Danışırım da day - day. Mədət kişi məni görən kimi gülüb özündən getdi. Nə ala - bəzək geyinmişən, ay bala - dedi, lap tovuzquşuna oxşayırsan. Sonra oxumağa başladı: «Niyə hər yerin əlvandı, Köysün altı sarı bülbül»...

Nağı muğam üstündə bu mahnımı oxumağı başlamışdı ki, sözünü kəsdim:

- Uzatma, - dedim, ərizəni vaxtında çatdırdın?

- Hardan? Mədət kişi biləndə ki kimin yanına gedirəm, dedi: məbadə bu vid - fasonda onun gözünə görünəsən. Kişinin zəhləsi belə geyinən cavanlardan gedir, illah da sarı rəng gözünün düşmənidir. Köynək və ütü

məsələsindən agah elədim Mədət kişini, dedi: budu ha, qarşımızdakı dükandan bir yaxşı ağ köynək al geyin. Əlqərəz gedib köynək aldım. Tərs kimi liftimiz də işləmir, axı dedim, işiği kəsiblər, yeddi mərtəbəni piyada qalxmalı oldum.

- Demədi, saat 10 çatmalısən?

- Danışırım da, tərs kimi köynək dar gəldi mənə, nə qədər hıqqanıb zıqqandım boynuma düz gəlmir. Dedim, gedib bunu qaytarım bir az böyüyünü alım. Amma dükanda qəbul etmədilər ki, daha bunu geyinmişən, qaytara bilməzsən. Məcbur oldum təzəsin alım, amma pulum çatmadı, qayıdıb Mədət kişidən borc aldım.

- Nağı, məni təngə gətirdin. De görüm axır ərizəni çatdırırsan?

- Niyə hirsələnirsən, day - day, danışırım da! Təzədən liftsiz yeddi mərtəbəni qalxdım köhnə köynəyi evdə qoydum, dedim, yeri gələr kiməsə bağışlayaram, təzəsin geyindim. Amma bir saat ərzində 14 mərtəbəni piyada

qalxdığım üçün yaman yorulmuşdum, dedim bir hovur dincəlim, divana uzandım, demə yuxuya getmişəm, ayıldım ki, saat üçdü. Tələsik pilləkanlarla piyadə düşüb - axı lift işləmirdi - yola düzəldim.

- Axır gedib çatdın idarəyə?

- Əlbəttə, day - day, çatdım, amma müdirin yanında müşavirə vardı. Katibəsi dedi, əyləşin, gözləyin, müşavirə qurtarar keçərsiniz yanına. Katibə də çox yapışıqlı qız idi. Hətta mənə çay da süzdü, incil mürəbbəsiylə. Söz sözü çəkər, ailəsindən danışmağa başladı. Demə, əri yaman qısqanc imiş, işdən gec gələndə mərəkə qoparır. Əri bilirsən kimlərdəndir?

- Nağı, canımı boğazıma yığdın, cəhənnəmə kimlərdəndir, gora kimlərdəndir, de görüm axır ərizəni müdirə çatdırdın?

- Sənə qurban, day-day, əsəbiləşmə. Bəli, iclas qurtardı, işçilər bir-bir müdirin otağından çıxmağa başladılar. Aralarında cavanlar da vardı, sinnilər də, üç nəfər qadıncı, qalanları kişilər. Katibə dedi ki, qoy hamı çıxsın,

girib müdirə məruzə edəyəm ki, gəlmisiniz. Dedim: çox sağ olun. Girdi, çıxdı ki, bağışlayın, müdir arxa qapıdan çıxıb gedib.

- Nə? Deməli ərizəni çatdırmamısan? Ay səni!

- Başıva dönüm, day - day, əsəbiləşmə, təzyiqin qalxar, bu gün olmasın, sabah olsun, çatdıraram da. Sabaha inşallah liftimiz də düzələr.

- Nə sabah, ay gədə? Müdir mənə dedi axı, sabah bir ayılığa məzuniyyətə çıxır.

- Belə de!.. Day - day, Mədət kişiyyə borcum qalıb. Mənə bir az kömək elə də. . .

- Mirzə Cəlil səndən yaxşı yazıb.

- Mirzə Cəlil? Məndən?

- Get «Zırrama» hekayəsin tap, oxu...

KÖHNƏ MOLLA NƏSRƏDDİNDƏN KÖHNƏLMƏYƏN İQTİBASLAR

Hükəmalər buyurublar: «sözünü o kəslərə
de ki, sənə qulaq vermirlər»

7 aprel 1906

... Hər nə qədər rus darülfünunu qurtaran müəllim var - bunların hamısı rusca yazı - pozu eləyirlər və analarına da kağız yazanda rusca yaşırırlar. Bizim içimizdə hələ indi də çox «yarımçıqlar» var ki, rusca danışanda bir o tərəfə - bu tərəfə baxır, görsün ki, hansı bir həmşəri və hambal buna təəccüblə baxıb öz könlündə deyəcək: «ədə, nə zalımdır!» ... On ildən sonra müsəlmanca oxuyanların yenə bir qədəri əksilib, rusca oxuyanlar beş o qədər olar. Otuz ildən sonra həmçinin. Şərt bu deyil ki, ancaq bu günün əhvalını xəbər vermək: şərt budur ki, gələcəkdən də bir söz söyləmək.

3 noyabr 1908

... Götürək cavanları ki, bir - birilə danışanda müsəlman sözlərinə qənaət eləyib aralığa rus sözləri qatırlar. Və yaxşı da eləyirlər. Əgər belə eləməsələr, yəni əgər müsəlman sözlərini çox işlətsələr, əlbət ki, yavaş - yavaş qurtarar. Çünki bir şey çox sərf olunsa, tez də qurtarar.

24 may 1909

... Doğrudan bu da bir hünərdir ki, adam bir şeyi bilməyə-bilməyə və eşitməyə- eşitməyə o şeydən xəbər verə. Bu özü də bir cür elmdir. Bu özü də bir Allah vergisidir. Bu özü də bir hünərdir. Çünki insan öz bildiyi şeylərdən həmişə danışa bilər, amma hünər budur ki, elə mətləbdən danışasan ki, heç onu yuxunda da görməmişən...

29 mart 1909

... Xəta olur ki, bir nəfər Məşədi Həsən əlində bir kasa qatıq yol ilə gedən yerdə bir

nəfər İvan buna naqafil toxuna və Məşədinin qabı əlindən düşə və qatıq tökülə yerə. Bunu eşidən kimi «millətpərəstlərimiz» o saat çıxırlar bir uca damın üstünə və əllərini qulaqlarına qoyub bar-bar bağırırlar: «Ay müsəlman qardaşlar, görürsünüzmü ki, haramzada İvan murdar ola - ola necə müsəlmanlardan utanmadı, necə üç yüz milyon bir camaatdan qorxmayıb Məşədi Həsənimizin qatığını tökdü küçədə torpaqların üstünə. Vay-vay! Ar olsun bizə, hələ durub baxırıq, hələ bu binamsuluğu qəbul eləyirik!...»

Amma mən deyirəm ki belə millətpərəstliyin istotu biraz çoxdur, az qalır adamın ağzını yandırısın. Mən belə qanıram ki, İvan əgər qəflətən Məşədi Həsənin qatığını tökmüş olsa, günahı o qədər azdır ki, bundan ötəri minarəyə çıxmaq lazım deyil.

24 may 1909

... Heç bir millət heç bir işdə bizə oxşamır.

Hər işimiz tərsindir. Qarabağlısan, yazıçılıq eləmək istəyirsən, cəhənnəm ol, get otur öz Qarabağında, nə qədər istəyirsən yaz. Dəxi sənın Bakıda nə işin var? Məgər bizim öz Bakımızda öz yazığımız yoxdur? Axı insanda bir həya da yaxşı zaddır, bu harda görsənib ki insan qarabağlı ola-ola gedə otura bir özgə şəhərdə qəzet çıxarda? Amandır, qardaşlar, hüşyar olun! Əvvələn, içinizə özgə şəhərdən gəlmə bir yad adamı qoymayın, səy edin, çalışın, ərizə verməlidir - verin, şpionluq eləməlidir - eləyin, şəklini çəkməlidir - çəkin. Amandır, qardaşlar, qeyrət, qeyrət (əgər varsa).

6 sentyabr 1909

... Tiflisdə müsəlman məhəlləsində müsəlman camaatından ötrü bir teatr qayrılır və bu binanı qoyan və əmələ gətirən Yüsifbəy Tahirovdur. Bu xüsusda Tahirov cənablarının tərifini qəzetlərdə hamı gərək oxumuş olar. Mən dəxi oxumuşam və bir dəfə də yox, beş

dəfə, on dəfə. Sözün əslü budur ki, Yüsifbəy Tahirov da naxçıvanlıdır, mən də naxçıvanlıyam. Və qeyrətimə sığışıdır bilmirəm ki, mən dura - dura və mən olan yerdə məndən savayı bir özgə adam gəlib burada bir ad çıxartsın, gəlib Tiflisdə şöhrət qazansın. Sözün doğrusu, bu dərd mənı öldürür. Mən Yüsifbəy Tahirovun şöhrətini sığışıdır bilmirəm, çünki əvvələn, mən naxçıvanlıyam, o da naxçıvanlıdır və saniyən bir müsəlman qardaşın şan və şöhrəti qeyri müsəlman qardaşa heç vaxt xoş gələ bilməz. Odur ki, danozbazlıq və şeytançılıq vıstavkalarında qızıl medal alan əvvəl müsəlman qardaşlar olur. Xülasə, bu Yüsifbəy Tahirov həmsəhrimin şöhrəti mənı öldürdü. Axır bəs nə edim? Çox fikirdən sonra dedim: Yenə vallah şeytançılıq, yenə xəbərçilik. Yenə qoy barı Tahirovu avam içində töhmətləndirim, bəlkə bir tövr xarab olub qoyub gedə işinə!»

23 fevral 1912

... Şeir nəşəsilə məst olan şairlər tək bir Azərbaycanda deyil, Türkiyədən başlamış yer üzərində yaşayan cümlə müsəlman qələm sahibləri şairdirdər. Nə qədər ki Qərbdə, yəni elm və fənn sahibləri, texnika ilə şöhrət tapmış millətlər arasında eşq və məhəbbət şairləri azdırlarsa, o dərəcədə biz cənnətin hurilərini xəyalı ilə qucaqlayan islam ümməti içində eşq və məhəbbət şairliyi günü gündən artmaqdadır. Orada qələm sahibi öz fikrini sadəcə kağıza götürüb ildırım itiliyi ilə dünya və aləmə yayır, bizlər də sol ovzumuza bir balaca kağız alıb gözlərimizi göyə axıdıb, qafiyə axtarıyıq və məzmunu vəzn və qafiyəyə qurban gətirib şeir yazırıq. Məzmun da ki, həmin məzmundur. Yüzdə həştadının məzmunu bir-birinə oxşar olub hamısı eşqdən, məhəbbətdən, visaldan, kaman qaşlardan, lələdən, bülbüldən, güldən, pəridən, ulduz gözlərdən və habelə şairanə nazik mətləblərdən bəhs etməkdədir.

İxtiyar məndə olsa, şeir nəşəsini qədəğən elərəm, necə ki, tiryək nəşəsi qədəğəndir.

6 aprel 1924

... Dünən getmişdim Bakı vağzalına. Bilet sandığının qabağında düzülən cərgənin quyruğu gəlib küçəyə çıxmışdı. Amma söz burasındadır ki, çox-çox cavanlar gördüm ki, cərgədə duranlara baxmayıb hərə cibindən bir möhürlü kağız çıxartdı, uzatdı bilet satana ki, «mən məsul işçiyəm». O dəmdə kağıza peçat basıldı və kağız sahibi keçdi getdi vaqonun istədiyi yerində özünə yer tutdu və maşın hərəkət etdi. Dəmiryol qatarı məsul işçilərin qatarı idi. Bəs bundan yaxşısı bu deyilmi ki, bir ayrıca xüsusi məsul işçi dəmiryolu çəkələr ki «qeyri - məsul» bəndələrə də dəmiryolu ilə tərəddüt etmək qismət olsun. Məgər onları cənab Allah yaratmayıb?

22 sentyabr 1923

... Millət boğulur, tüstülər milləti hər tərəfdən əhatə eləyib. Əgər dadü fəryada tez yetişməsəz, mümkündür ki, millətdən bir əsər qalmaya. Hər yan tüstüdür, məclislərdə və evlərdə duxaniyyat və məşrubat tüstüsü, küçələrdə hamam tüstüsü, mənəviyyatda mövhumat tüstüsü, ruhda və qəlbə kəsafət tüstüsü! Xülasə millət tüstü içində boğulmaqdadır. Və boğula-boğula nicata müntəzirdir - Kimdən?

7 may 1921

... Lal ol, ay Molla! Nə səmər hasil olacaq bu sözlərdən? Kimdir sənə qulaq verən? Kimdir məcmuə, ya qazet oxuyan? Kimdir etina edən sənənin həcv və məsxərəyə. Sən ha yaz, yaz, yaz, yaz, yaz!
sen

BURDA... ORDA... BURDA...

(*telefilmin ssenarisi*)

Bakı. 1984

Orta yaşlı Teymur taksi saxlayır, taksi 80 -
ci illər Bakısının küçələrindən keçir və kadr
arxasında mahnı səslənir:

Taksi, gəncliyimə apararmısan?

Keçmiş ünvanları axtararmısan?

Bircə gün, bircə an geri dönsəydim

Zamanın hökmünü sındırmısan?!

Sayqaçda rəqəmlər ötdü yaşımı

İllər də, yollar tək geridə qaldı.

Bu özləm, bu həsrət üzdü qəlbimi

Məni bu həsrətdən qurtararmısan?!

Taksi, gəncliyimə apararmısan?

İtən sevdaları qaytararmısan?

Zaman qürbətinə düşmüşəm indi,

Məni öz vaxtına çatdırarmısan?

Mahnının fonunda ekranda yazı:

BURDA

Teymur öz mənzilində masanın arxasında
nə işə yazır. Arvadı Solmaz ona yanışır:

- Nə yazırsan, a kişi?

- Hekayə yazıram, arvad.

- Boy başıma xeyir! Sən də yazıçı oldun?

- Niyə olmayım ki, kimdən əysiyəm?

Mənim tələbələrım şair kimi, yazıçı kimi
tanınır, mənə nə gəlib?

- Yaxşı nədən yazırsan, a kişi?

- İndi başlamışam. Qoy bir əvvəlini
oxuyum sənə, gör necə gedir.

- Oxu görək...

Teymur oxumağa başlayır:

«Xəyal və Məlal yaxın dost idil... »

- Xəyal, Məyal. Bu nə adlardı a kişi?

- Məyal yox, Məlal... belə romantik adları

xoşlayıram da.

- Yaxşı, sonra?

- Sonrasını hələ yazmamışam.

- Yazmamısan, məzmunun danış.
- Məzmunu budur ki, bu iki dost eyni bir qıza aşıq olurlar, Macaraya.
- Macara? Bu da qəribə bir ad! Yaxşı, bu iki cavan ikisi birdən Macara dediyinin nəyinə aşıq olurlar ki?
- Əvvəl-əvvəl onun gözəlliyinə. Bənzərsiz ala gözlərinə.
- Birdən Solmaz ilan çalmış kimi yerindən sıçrayır:
- Nə? - deyir, - ala gözlərinə?!
- Hə, nədir ki?!
- Heç nə, sağlığın. Tanıdım.
- Kimi tanıdın, əzizim?
- Solmaz:
- Səni tanıdım, - deyir və şkafi açıb paltarlarını çıxarır.
- Teymur:
- Məni? - deyə soruşur.
- Solmaz:
- Bəli, səni, - deyir və paltarlarını çemodana yığmağa başlayır. - Elə bilirsən

- mənim qohum-əqrəbam yoxdur? Turp olub yerdən çıxmışam?! - Lak çəkmələrini çıxarıb qəzetə bükür. - Elə bilirsən sənin əlinə baxıram, qalmağa bir yer, yeməyə bir parça çörək tapmayacam. Hanı mənim darağım?
- Əzizim, axı bir məni başa sal, nə olub? Bu nə oyundur çıxarırsan, hara yığırsan?
- Deyirsən, biz lap keyik, heç nə başa düşmürük?! Hanı mənim darağım?
- Axı bir de görüm nəyi başa düşmüşsən?
- Guya özün bilmirsən?
- Yoxsa göbəkəsməni də danacaqsan?! Hanı mənim darağım?
- Ay başına dönüm nə göbək, nə daraq? Tfu, daraq budur, al, amma göbək nədi, vallah başa düşmədim...
- Bura bax, məni dolamısan? Gəl mən də tanıma, adını da dan. Macaradır, nədir, kimdir o?
- Macara? Necə kimdir? Surətdir də, bədii obraz. Personaj. E... necə deyərlər, bədii təfəkkürün, təxəyyülün məhsulu...

- Bura bax, məni xamlama, təfəkkür, təxəyyül, o sözləri get uşaq-muşağa de. Keçməz o numra. Məni dağa-daşa salma. Teyyubun qızın da tanımayacaqsan?

- Teyyubun qızı? Hansı Teyyubun?

- Bəli, dədəvin xalası oğlu Teyyubun qızı Hürnisə! Guya mən bilmirəm ki, uşaqlıqda sizi göbəkəsmə eləyiblər, adaxlayıblar, sonra qız fırlayıb başqasına qoşulub qaçıb, sən də naçar qalıb məni almısan.

- Vallah o Hürnisədi, kimdi, heç mənim yadımda da qalmayıb. Həm də axı bunun mətləbə nə dəxli var?

- Dəxli yoxdur, deyirsən? Yaxşı, de görüm Hürnisənin gözləri nə rəngdədi?

- Mən nə bilim...

- Bilməzsən də! Ver bura mənim darağımı! Bağla çemodanı! Mən bir dəqiqə də bu xarabada qalmaram...

- Əzizim, bir toxta görək. Axı Hürnisənin gözləri...

- Bəli, alaydı Hürnisənin gözləri. Sənin

yazdığın o lotubeçənin gözləri kimi! Mən də deyirəm kişi ali məktəb müəllimi, dosent ola-ola bu yaşında niyə birdən-birə yazıçılıq eşqinə düşüb. Demə, o köhnə sevgisindən dastan yaradırmış. Görəcək günlərimiz varmış...

- Əzizim, gör nələr gəlir ağına? Işıqforun işığı kimi dəyişərəm Macaranın gözlərinin rəngini - sarı, yaşıl, qırmızı. Hansı yaxşıdı?

Solmaz (bir az sakitləşərək);

- Qırmızı yaxşıdı, pyaniskaların gözləri kimi.

- Çox əcəb, o da bizim əlimizdə deyil? Şuba demirdin? Qoy bir bu hekayəni yazıb qurtarım, qonorarına sənə ürəyin istəyən şubanı alacam.

Solmaz məmnun gülümsəyir, Teymur yazısına davam edir.

İdarə. Teymur yazısını makinaçıya təklif edir. Makinaçı:

- Yox, yox, vaxtım hardadır, yaza bilmərəm, davadandı? Davadandısa,

yazmıram. Davadan danışanda təzyiqim qalxır. Həkim deyib, gərək qanını qaraltamayasan. Onsuz da aritmiyəm var.

- Yox, Səkinə bacı, canımçün davadan deyil.

- Gülməlidir?

- Yox, gülməli deyil.

- Hə, onda yazma bilməyəcəm. Gülməli olsaydı, bir az gülərdik, kefimiz açılardı. Yaxşı nədəndi bəs?

- Eşqdən - məhəbətdən.

- Yəni lyübov?

- Bəli.

- Yaxşı keçib daha, gətir yazaram.

Teymur mətni makinaçıya verir. Makinaçı yazmağa başlayır, yazdıqca hərdən bir:

- Molodes, - deyir - bu yerin yaxşı yazmışan. Xoşum gəldi.

Teymur sevincək makinaçının iti barmaqlarına baxır. Birdən makinaçı dayanır.

- Mən ölüm, - deyir, - dözə bilmirəm. Axırda bu qız hansına gedəcək? Sən canın, de.

Buna, yoxsa o birisinə?

Teymur:

- O birsinə.

Səkinə:

- Niyə? Ni za çto! Elə yaz ki, buna getsin. Bundan mənim xoşum gəlir. O biri yönsüzün biridir.

- Yox, axı bədii məntiqə görə...

- Nə oldu, işin düşəndə ilan dili çıxarırdın, indi başlamısan məntiq-flan. Yəni bizi lap annamaz sayırsan. Yəni bizim kulturamız çatmır, kitab-zad oxumamışıq, kino- zad görməmişik?! Əgər bilmək istəyirsənsə, mən sənə tükün sayınca kitab yazmışam! Böyük-böyük yaşılıqların əsərlərini. Özün bil, buna getməsə, yazan deyiləm.

- Axı, Səkinə bacı. . .

- O yan - bu yan bilmirəm! Mən o qızın yerinə olsaydım, buna gedərdim.

- Axı Səkinə bacı, siz o qızın yerinə deyilsiz, mən sizi təsvir etməmişəm axı...

- Bilirsən nə var? Get arvadıvı təsvir elə,

anavı, bacıvı təsvir elə. Mən o sən deyənlərdən deyiləm, get adamuvu tap! Götür bu çərən-pərənini də sürüş burdan, gözüm səni görməsin!

Kadr dəyişir, Teymur başqa makinaçıyla danışır, makinaçı:

- Yox, yox, çox uzundur, hardadır məndə o vaxt ki yazım...

Başqa makinaçı:

- Yox, yox, çox qısadır, hardadır məndə o baxt ki, yazıb pul qazanım.

Redaksiyada Teymur hekayəsini redaktorlara oxuyur.

Kiçik redaktor:

- Yaxşıdır, amma bax gərək beşinci səhifədən - on beşinci səhifəyə qədər mətni ixtisar edəsiz.

Ortancıl redaktor:

- Yox, əksinə, o səhifələr yazının ən güclü yerləridir. Onları hökman saxlamaq lazımdır.

Böyük redaktor:

- Yaxşıdır, amma qurudur, ictimai

motivləri azaltmalı, şəxsi motivləri çoxaltmalı!

Ondan böyük redaktor:

- Yaxşıdır, amma gərək şəxsi motivləri azalsın, ictimai motivləri çoxalsın.

Redaktorlar:

- Verək lap böyük redaktora, oxusun, görək o nə deyir.

Lap böyük redaktorun otağında. Lap böyük redaktor:

- Yazını oxudum, - deyir, - bəyəndim. Yaxşıdır, çox mühüm ictimai məsələlərə toxunmusuz. Doğrudan da təəssüf ki, hələ bəzi tək-tük nöqsanlarımız, müvəqqəti kəm - kəsirlərimiz yox deyildir. Bəzi tək-tük telefon avtomatlar, doğrudan da bəzən, tək - tük hallarda pis işləyir. Ancaq burda mühüm bir cəhət var... nə cəhət?

Redaktorlar bir - birinə baxırlar. Kiçik redaktor əlini qaldırır:

- Yoldaş Lap Böyük redaktor, - deyir, - olar mən deyim? Həyat həqiqəti.

Lap Böyük redaktor:

- Molodes, - deyir. - Düzdür, həyat həqiqəti. Əziz müəllif, turalım ki, biz sizin bu hekayəni olduğu kimi çap elədik. Bəs Yeni Zelandiya?

- Hara?

- Yeni Zelandiya deyirəm. Axı bizim jurnalı, bilirsinizmi, Yeni Zelandiyada, Finlandiyada, İslanidiyada, Qrenlandiyada oxuyurlar. Turalım Qrenlandiyada bir oxucu götürdü, oxudu hekayəni, gördü ki, qəhrəmanın girdi avtomat budkasına, telefon işləmədi. Nə eybi var? Biz nöqsanlarımızı açıq-aşkar göstərməkdən, cəsarətlə, mətanətlə, hərarətlə tənqid etməkdən... nə etməməliyik?

Ortancıl redaktor əlini qaldırılıb üzr istədi:

- Qorxmamalıyıq, - dedi

- Ay sağ ol, qorxmamalıyıq, amma sizin qəhrəmanın ikinci telefona gedir, o da işləmir, üçüncüsü də işləmir. Onda bu olur nə?

- Ümumiləşdirmə.

- Bəli, tamamilə doğrudur, ümumiləşdirmə. Deməli ki, siz qara boyaları

qatılaşıdırırsınız, həyarımızın işıqlı tərəflərini görmürsüz, ayrı-ayrı müvəqqəti, təsadüfə, tək-tük, xırda-mırda nöqsanları nə edirsiniz?

Kiçik redaktor:

- Qabardır!

Ortancıl redaktor:

- Yox, şişirdir.

Böyük redaktor:

- Xeyr, artırır!

Ondan böyük redaktor:

- Əsla, çoxaldır!

Lap Böyük redaktor:

- Heç biriniz bilmədik. Bununla müəllif Qrenlandiya oxucularında səhv təsəvvür oyadır.

Teymur:

- Yoldaş Lap Böyük redaktor! Doğrusu, mən bu hekayəni yazanda Qrenlandiya heç ağılıma da gəlməmişdi.

- Gərək gələydi! Necə ola bilər ki, gəlməsin?! Təcrübəli adamsız, ali məktəb müəllimisiz, savadlısız, yazanda həmişə dünya

xəritəsini gözüünüzün qabağında tutmalısınız, yazdığınıza Trinidad və Toboqo adasında nə deyərlər, Zanzibarda necə baxarlar, Kluntur - Pluntur dağının ətəyində nə nəticə çıxardarlar?!

Teymur:

- Nəzərə alaram.

- Ay sağ ol! Mən sizə bilirsiniz nə məsləhət görərdim... Axı niyə sizin qəhrəman Məlal tək qalsın? Gəlin məsələni ayrı cür qoyaq. Qoy hər üçü xoşbəxt olsun. Xəyal, Məlal və Macara. Hər üçü əl - ələ verib geniş təzə xiyabanla addımlasınlar. Otursunlar söyüd ağacının kölgəsində. O yeri xoşuma gəldi. Söyüd ağacı məsələsini yaxşı yazmısınız. Bəli, otursunlar söyüd ağacının kölgəsində. Üçü bir yerdə.

Teymur:

- Necə? Üçü? Axı məhəbbət...

- Əşşi məhəbbəti neyləyirsiniz? Məhəbbətdən yazan o qədərdir ki, zibil qutusu... çatdıra bilmirik. Siz dostluqdan

yazın. Üç dost, üç yoldaş, söyüd ağacının kölgəsində.

Lap Böyük redaktor bir an susdu. Ortancıl redaktor fürsətdən istifadə edib:

- hı... ihı... - deyə boğazını arıtladı.

Lap Böyük redaktor:

- Nədi, sözlü adama oxşayırsan...

Ortancıl redaktor:

- Deyirəm, yoldaş Lap böyük redaktor, ihı... ihı... o məsələyə... ihı... necə baxırsız?

- Hansı məsələyə?

- Ihı... ihı... bir şey yoxdu, amma yenə də deyirəm bəlkə... Kölgəsində oturmaq məsələsi.

- Nə var ki burda?

- Ihı... yox... bir şey yoxdur, amma yenə də deyirəm, bəlkə ihı... ihı... sonra söz - söhbət olmasın... ihı... Deməsinlər bəs, kölgə - flan, kölgəli cəhətlər - flan, kölgə ihı... ihı... belə necə deyim. Belə də kölgə - flan... nə isə, burda bir şey var e, necə kölgə?.

Lap Böyük redaktor (fikrə gedir):

- Deyirsən, yəni bunu ayrı cür yozarlar?

- Nə deyim, vallah, bilmək olmaz... İhı... İhı... hər halda kölgə - flan, kölgəli cəhətlər, gölgəsindən qorxmaq-flan.

Lap Böyük redaktor:

- Yaxşı, (Teymura) qoy xatircamlıq olsun, o yerini dəyişin, söyüd kölgəsində yox, söyüd... söyüd... aha, tapdım, söyüd işığında... Əla! Əntiqə! Axırın bax belə yazın: «Ay işığı, salxım söyüd hörüklərini bulağın aynasında yuyur. Üç dost söyüd ağacının işığında oturub romantik xəyallara dalırlar. Söyüd ağacı, nöqtələr. Bir də üçü. Nöqtələr». Hə, necədir?

Kiçik redaktor:

- Əla, əladan da əla!

Ortancıl redaktor:

- Mən, çoxdan demişəm ki, siz dahisiniz, yoldaş Lap Böyük redaktor.

Böyük redaktor:

- Burda söz artıqdır. Burda daha nə demək olar, - dəsmal çıxarıb gözlərinin yaşını silir.

Ondan böyük redaktor:

- Mən bir şeyi başa düşə bilmirəm. Siz belə nadir isdedad sahibi ola-ola, ona buna gözəl məsləhətlər verə-verə, özünüz niyə yazmırsız?

Lap Böyük redaktor (yumruğunu stolun üstünə qoyur) :

- İynə!

- Aaa, - redaktorlar maddım-maddım birlərinə baxırlar.

Teymur:

- Nə iyi gəlir ki?

Lap Böyük redaktor:

- Ay dilbilməzlər. Deyirəm: iynə məsələsi. Eşitməmisiz: iynə aləmi bəzər, özü lüt gəzər.

Redaktorlar (bir ağızdan):

- Lap Böyük redaktor yoldaş, zənqin xalq yaradıcılığımızı nə qədər dərinə bilirsiniz.

Lap Böyük redaktor məmnun gülümsəyir.

Teymur taksilə evinə qayıdır. Əvvəldəki mahnı səslənir.

Teymurun mənzili. Teymur yorğun

addımlarla daxil olur.

Solmaz (səbrsizliklə):

- Nə oldu?

- Sağlığın. Məndən yazıçı çıxmadı.

Dedilər, get yenidən işlə. Məndə də daha nə həvəs qaldı, nə hövsələ.

- Deməli şuba məsələsi də fis çıxdı.

- Niyə ki, qoy bir doktorluq dissertasiyayı müdafiə edim.

- Mən də elə onu deyirəm də, sən fikrini elmə ver, yazıçılıqdan bir şey çıxmaz. İnşallah müdafiə edərsən, sən professor olarsan, mən də professor arvadı. Bir də gördün günlərin bir günü dəvət aldığ İstanbuldan ki, professor, buyurun gəlin bizim universitetdə dərs deyın.

- Gör nələr gəlir ağılına e...

- Nədi, orda dərs deyənlərdən nəyimiz əysikdi?

İstanbul. 1993

Emin Sabitoğlunun mahnısı səslənir:

Minarəli İstanbulda

Hər gün Bakı düşür yada
Göy Bosforda gəmi üzər
Yada düşər mavi Xəzər

Gəl qoşulaq durnalara
Vətən sarı uçaq, uçaq.
Dərs dediyim məktəb yaxın,
Oxuduğum məktəb uzaq...

Bakıdan gələn yuxular
Aylar kedikcə yox olar.
Günlərimin sayı qədər
Dolubdu qəlbimə kədər.

Gəl qoşulaq durnalara
Vətən sarı uçaq... uçaq...
Qocalığım nə yaxınmış
Cavanlığım necə uzaq...

Teymur və Solmaz İstanbulun mənzərələri
fonunda.

Ekran da yazı:

ORDA

Teymur:

- Allo! Ceyran xanım, mərhəba

Ceyran (Rektorun katibəsi):

- Mərhəba əfəndim, duydum sizi.

Nasılısınız?

- İyiyəm, siz nasılısınız? Güzel. Rektor beyle görüşə bilirmiyim lütfen?

- Maləsəf, rektor bəy toplantıda.

- Dün də aradım, yine toplantıdaydı, bu gün üçün arayım, demişdiz.

- Evet, oyle.

- Rektor beye onunla görüşmək istediylim söylədinizmi?

- Tabii, efəndim, söylemez olurmuyum?

- Peki, ne dedi?

- Çok selam söyledi size, mühakkak görüşürüz, dedi.

- Ne zaman?

- Yarın öyleden sonra telefon açın, mütlaka görüşdürürüm sizi.

- Çok teşekkür.

- Bir şey deyil, rica edirim. İyi günler.

- Xoşca qalın.

- Güle-güle.

Teymur İstanbul küçələriylə addımlayır. Ağ bir «Mercedes» əyləclərini xırçıldadıb tam Teymurun önünlə dayaynır. Sükanın arxasında Korkmaz Devrim Teymuru səsləyir:

- Merhaba, sevgili dostum, şükür görüşdük.

- Merhaba, Korkmaz bey, nə xoş bir rastlantı.

- Nereye gidiyorsun?

- «Konrad» otelinə.

- Güzel, ben de o terefe gidiyorum. Gir otur, yolda konuşuruz.

Teymur keçib maşında oturur.

Korkmaz:

- Nasılsan dostum? Seni gördüyüme çok

sevindim. Azərbaycan olayları beni qayət üzüyor. Şimdi oralarda durum nasıl?

- Şimdi Azərbaycanda durum...

- Biliyorum, efendim. Çok iyi biliyorum. Bunların hepsi Amerika emperyalizminin oyunları. Biliyormusun, büyük sermayeler tüm dünyanı kendi düzenlərinə sokmağa uğraşır. Amerika emperyalizmi şimdi də Azərbaycan petrolunu ele keçirmeye çalışıyor, yeni paralar eldə etmək istiyor. Evet, efendim. O güzelim Baku nasıl?

- Bakı şimdi...

- Əvət, efendim, o güzelim Baku artıq eski Baku deyil. Hatırlarmısın Bakuda deniz kıyısında bir lokantada balıq yemeyimizi? Fazla «Vodka» içmişdik. Bilmem kaç yıl keçdi aradan?

- On il. Bilirsənmi, indi Qarabağda...

- Əvət, dostum, Karabağ olaylarına çok üzüldüm. Amerikan emperyalizmi dünyanın altını üstünə çeviriyor. Ne yazıq ki, Türkiyə də onun taşeronu. Amma buna inan dostum,

Azərbaycanın ayağına bir taş deysə, benim kalbimin başına deyir o taş.

- Çok təşəkkürlər. Bu erməni saldıran...

- Biliyorum, hepsini biliyorum, ama ermənilerin bir suçu yok ki. Onları kısırtan Amerikan emperyalizmi. Kendi çıkarları uğruna dünyayı kana boyamağa hazırdır. Korede de boyle olmadımı? Vyetnamda da, Afkanistanda da...

- Əfqanıstanda öncə sovetlər başladı...

- Hayır, efendim, bunlarını hepsi emperyalistlərin oyunları. Rusyanı kısırtıdılar. Amaç sovetləri çökdürmək və Amerikayı tek bir super güc olaraq dünyaya sahib etmək. Sizlərin, Azərilərin de suçu büyük. Siz millətçiliyə, türkçülüyə, irqçiliyə degil de, proletar enternasionalizme dayanmalıydınız. Mao der ki...

- Yetmiş il proletar internatsionalizminə arxalandıq, nəticədə torpaqlarımızın yüzdə iyirmisi işğal edildi. Dünyada tək qaldıq

- Hayır, dostum, oylə degil. Bütün dünya

proletarları bir - birini dəstəkləməli idi. Kim İr Sen deyir ki...

- Bu «Mersedesi» nə zaman aldın? Əsgəri arabanı «Mersedes» deyildi qalibə?

- Bunu bu yıl aldım. Esgəri «Reno» idi. Bu çox daha iyi, deyimmi?

- Çox gözəl bir araba...

- Əvət, kapitalizmin boylə göz kamaşdıran çox şeyi var, şık arabalar, lüks oteller, ağzına kadar mal dolu dükanlar - filan, ama hepsi yalan, hepsi halkı kandırmaq üçün. Perde arkasında sömürü, vahşi orman yasaları. Ne yazıq ki, sizlər də bu yolu seçdiniz?

- Biz hələ heç bir şey seçmədik. Buna imkanımız da olmadı. Savaş içindəyik.

- Evet, biliyorum, Azərbaycanın durumunu çox iyi biliyorum. Karabağ Ermenistanın neresinde, güneyindəmi, quzeyindəmi?

- Qarabağ Ermənistanda deyil, Azərbaycandır, əzəli Azərbaycan torpağıdır...

- Tabii ... tabii... Ama kommunizm tüm dünyada zafer kazanınca bütün sınırlar silinecek. Azərbaycan, Ermenistan, Karabağ da birləşəcək, memleketlerin arasında farklar ortadan kalkacak, kapitalizmin kökü kazılacaq. Hatırlarmısan, mart 1848 yılında Marks ne demişdi?

- O ilin mart ayında Marksın ne dediğini xatırlamıram, amma bu ilin mart ayında minlərlə Azəri türkü evlərindən, yurtlarından qovuldu, qarlı dağlarda soyuqdan donub məhv oldu və siz - solçular, Marksın nəvələri tükünüzü belə tərpətmədiniz!..

- Həklisin, həklisin, kardaşım. Ama ne var biliyormusun? Afrikada, Güney Amerikada da hər gün binlərlə insan sömürülüyor, öldürülüyor. Bizlər Azərbaycan olaylarını abartsak, ya da fazla ilgilenirsek Azərbaycanla bu irqçilik, turançılık, faşizm kimi alqılana bilər.

- Əcəb işdir! Məsum, günahsız insanları, qadınları, çocuqları öldürmək faşizm deyilmiş,

amma buna etiraz etmək faşizm olurmuş?

- Haklısın, haklısın, sınırlanma. Tabii bu konuda bizlerin de söyleyecek bir sözü olmalı. Ama bana bak, en iyi senin konuşman. Gerçekleri en iyi bilen sensin, kendin de büyük alim, professor. Gel seninlə anlaşalım. Bizim bu «İşık» qəzetində hər gün bir köşə yazısı yaz. Ha, ne dersin?

- Her gün yetişdirmem. Amma heftədə bir yazı olur, yazaram.

- Hayır, hayır. Haftada bir yazı neye yarar? Her gün olmalı, hər gün. Haydı, haman başlayalım. Sen yaz bu gecə, yarın senden alırım ben, o biri gün de basarız. Ayrıca televizionda da proqram yaparız. Dörd, ya beş kanalda.

- Dörd, beş kanal çox olar. Bir kanal yetər.

- Hayır, hayır, beş, ya altı kanalda görünməni iyi olur. Sen heç merak etmə. Hepsini ben ayarlarım. Hepsində eski arkadaşlarım var. Tamammı?

- Oldu. Anladılacaq o qədər şey var ki.

Artıq bir yerdən başlamalı.

- Doğru. Başlamalı. Yarın başlarız. Ama dur bir dakika, Hay Allah, yarın ben Amerikaya uçacam. Floridada, Mayami biçdədir toplantıya katılmak zorundayım. Konusu: «Emperializmin çöküşü, Kommünizmin zəferi». Ordan İsveçreye uçurum. Cenevrede simpozium. Konusu: «Kapitalizm can veriyor». Sonra Baham adalarında da konfrans: «Kapitalizmin son nefesi». Ordan memlekete dönəcəm. Çarşamba günü ararım seni. Tamammı? Telefon numranı bana versene. Güzel. . «Konrad» otelinde ne i°in var?

- Görüşüm var, Hacı Zakir beyle.

- Ne? O yobazlamı? Senin o köy imamıyla ne işin var, canım? O bir din fanatiki. SİA -nın desteklediği bir geriçi, tutuçu. Arab şeyhlerinin parasıyla «Siratı mustəqim» qəzetini çıkarıyor. Hem de büyük kapitalist. Hacı Zakir sabunlarının üreticisi. Fabriklerinde çalışan binlerce fakırı, işçiyi sömürmesi

yetmezmiş kibi, kafalarını da yobaz fikirləriylə dolduran kandırmaçı. Yahu, sen neredən tanırsan onu?

- Bakıda tanış olduq. Mənim bir neçə elmi filmə ssenari yazdığımı bildikdə birlikdə bir sinema əsəri çəkməyimizi təklif etdi.

- Şimdi də film yapıyor bu dolandırıcı. Bu adamın tüm söyledikləri, tümü yaptıkları yalan. Günün hankı saatında qarşılaşsan, «haman namazımın vakti geldi» der, çekib gider. Onunla görüşmə demiyorum, ama güvenme ona, asla güvenme. İştə senin otelin. Geldik.

- Çarşamba günü ararsan, deyilmi?

- Ha? Çarşamba? Evet çarşamba. . . .
mühakkak görüşürüz. Haydı, eyvallah !

- Güle - güle...

Hacı Zakir qapıdan əl ələyir.

«Konrad» otelinin foyesi. Fraklı kişiler, bahalı paltarlar geymiş, çox açıq dekoliteli qadınlar. Qadınların cəvahiratı, üzükləri, sırğaları, qolbaqları göz qamaşdırır. Hacı

Zakirdən başqa bütün kişiler kəpənək qalstuklu idilər.

Hacı Zakir:

- Xoş geldiniz, sefa getirdiniz. Naşılısınız?

Qarson içgilerle yanaşır. Hacı Zakir:

- Ne içersiz? Ben bilirsiniz içgi içmem. Sizi buraya «Mercedes»le getiren Korkmaz Devrim deyilmirdi?

- Əvət, oydu.

- Sizin o Moskov uşağıyla ne işiniz var, canım? O bir KQB ajanı! Rus parasıyla «İşık» qazeti çıkarıyor, yazdıqlarının hepsi yalan, hepsi palavra. Kommunist olub kapitalist kibi yaşamaq heç də fena deyilmiş. Neysə... Can Azərbaycanın durumu nasıl?

- Azərbaycan...

- Biliyorum, canım, içimiz kan ağlıyor sizleri düşündükce. Hatırlarmısınız bir sene bundan öncə Bakuya geldiyimde o zamanki iqtidarla bir anlaşma projesi yapmışdık. Bakunun bütün sokaklarını sabunla döşəyə bilərdim.

- Bunu yapmayın. Bakı yağışı bol bir yerdir, insanlar sokaklarda sürüşüb düşerlər.

- Hay canım, şaka yapıyorsunuz, çok espirilisiniz. Ama neyse oralarda bir sabun fabrikasını yapmaq iyi olardı. Nə yazıq ki, iqtidar deyişdi, işimizi bitiremedik. Şimdiki ticaret bakanını iyimi tanırsınız?

- Hayır.

- Nə yazıq. Düşündüm , bu işdə belki yardımçı ola bilersiz. Kusura bakmayın, Azərbaycanın durumunu çok kötü gördüm. Canım, bunlar nə biçim müsəlmandırlar! Namaz kılmazlar, oruc tutmazlar. Kadınlar hep açık gezib dolaşıyorlar.

Teymur ətrafa göz gəzdirir:

- Amma burdakı kadınlar la pek qapalı sayılmazlar - deyir.

- Bu memleket rezil oldu, efendim. Allah bu laikliyin belasını versin, işte bu kadınlar, bu yarı çıplaq kadınlar laikliyin ürünü... Görmüyormusunuz erkekler onlara nasıl aşikane, şehvetle bakıyorlar. Bu en büyük bir

günah.!Namehrem bir erkeyin başqasının haremine boylesine bakması ən böyük bir suç. Ben də erkeyim, ama hiç gözümün ucuyla bakdım mı? Hayır. Çünkü ne eceleminiz var? Nereye telesirik? Cennətdə her millettən, her yaşdan, hər güzelliəkdən hurilər hepsi bizim hizmetimizdə olmayacaklarını mı? Ha? Neden acele edelim? Ne var bu fani dünyada? Gerçek axiretdedir. Oyle deyil mi?

- Oyledir, efendim.

- Bana göre yol ikidir. Ya İslamın bütün şartlarını kabul edersen - namazı, orucu, Haccı, ya da redd edersen, ama açık dersin: Ben müsəlman degilim, rusam, rumam, ermeniyem. Yeri gelmişken, Ermenistanın ticaret bakanı gelmişdi bura. İyi bir anlaşma yaptık. Erivanda büyük bir sabun fabrikası kuruyoruz. Akılları başlarına gelsin, yine biz müsəlmanlara mühtac olduklarını kör olası gözleriyle görsünler. Yıkansınlar bol-bol. Ama yine murdar kalacaklar. Müsülmanın aylık temizliğine bir kalib sabun gerekirse, kavura

on kalib de yetməz. Cavurun kiri çoxdur. İşte bu yüzden Erevanda kuracağımız fabrik o birilerinden on kat büyük olmalı. Ne yazık ki, Bakıda heç bir şey yapamadık. Siz ne dersiz, bu iktidar çokmu kalır?

- Bilmem. Mən sabun və ticarət işlərindən heç bir şey anlamam. Xatırlayırsınızsa, Bakıda sizinlə ortağ bir film yapmak konusunda konuşmuşduk.

- Evet, evet. Hatırlamaz olur muyum? Canla - başla yapmaq isterim. Konusunu da düşündüm. Bir japon sinema yönetmeni var, Akira Kurasava. Hiç düydünüz mü?

- Duydum.

- Onu davet etmek istiyorum. O çeksin. Ssenaryosunu tabii siz yazacaksınız. Bitcesi benden. Paradan yana hiç sıkıntınız olmayacak, ama dünya çapında bir film istiyorum.

Ne dersiz, yapa bilirmiyiz?

- Çalışarız.

- Adını da buldum filmin, çok ilginç, çok

orijinal bir ad: «Temizlik». Beyendiniz mi?

- Konusu ne?

- Anlatalım. Köye bir imam gelir.

- Yani molla?

- Evet, sizin lehçenizde molla. Çok gencdi. Ama zeki, saf düşünceli, emelisaleh bir insan. Köy kötü durumda, insanlar his - pas içinde. Hastalık diz boyu. Ve kimse namaz kılmıyor, oruc tutmuyor. Genc imam iki önemli iş yapıyor. Bir: insanları hak yoluna çağırıyor, camiye topluyor, namaz kıldırır, oruc tutdurur. İki: köye bol-bol sabun getirir...

- Şübhesiz, «Hacı Zakir» sabunu...

- Evet. Köye en uygun sabun «Hacı Zakir» sabunudur. Şimdi işin inceliyi şurasında. Genc imam köylüyü imana getirince zaten manevi temizlik hasil olur. Maddi temizlik için de bol-bol sabun kullanıyorlar. Nasıl?

- Bilmem. Düşünmek gerekir.

- Tabii düşüneceksiniz. Kurasava da düşünecek. Ama filmin sonu için bir şey

buldum, ona bayılacaqsınız. Siz de, Kurasava da!

- O nə?

- Anlatalım. Genc imamın köyde düşmanları da var tabii, bunlardan biri ona atəş açar, yaralar. Annesi dualar edər, oğlunu qurtarar. Finalda kürşun yarasını yıkamak isteyen hemşireyə imam: «Ben yaralarımı yalnız «Hacı Zakir» sabunuyla yıkatarım» der. Nasıl?

- Xarüladə. Möhteşem. Ama ne yazık ki, mən özümdə boyle bir filmin ssenarisini yaza bilecek güc görmürem.

- Nədən?

- Nedeni çox. Sizə başqa bir təklifim var, gəlin bir musiqili film çəkək. Səfiəddin Urməvi haqqında.

- Səfiəddin dediniz. O da kim?

- Bir müzisyen.

- Səfiəddin. İsmi çox güzel. Yani dinin saflığı, temizliyi. Görüyormusunuz, yine sabun meselesi, oyle deyilmi?

- Bir az ferqli. Səfiəddin bir müsiqiçi, bəsteçi, Azərbaycan musiqisinin babası.

- Bayılıyorum azeri müziyine. Çok sevdim müziyinizi (oxuyur). «Dağlar kızı

Reyhan, Reyhan». . Harika. Azeri müziyi çok güzeldir, oyle deyilmi?

- Əvət, musiqimiz gözəldir.

- Ama neden muziyiniz bu kadar güzel, biliyormusunuz?

- Her halda xalqın istedadlı olmasından.

- Hayır, kesinlikle hayır. Bunu ruslar size yapıblar. Boyle etmişler ki, fikrinizi müziye veresiz, asgeriniz, savaştığınız olmasın. Bu gün yenilmeyinizin sebebi işte bu.

- Əfəndim, gözəl musiqiyə sahib olmaq əsgər olmağa əngəlmi?

- Tabii oylədir.

- Onda nasıl olur, almanların güçlü ordusu, əsgəri də var, gözəl musiqisi də - Bax, Bethoven, Motsart...

- Hayır, hayır, bunlar bir laf. Bu bir rus oyunu. Biz rusların kurnazlığını çok iyi

biliyoruz, Sizi bile - bile gözəl sanatlara, müziyə yönəlmişlər ki, savaşda yenə bilsinlər. Kusura bakmayın, ama ben rus entirakalarını destekleyen bir filmə para yatıramam.

- Efendim, Səfiəddin X111 yüz ildə yaşamış. Moğol istilaları zamanında.

- Oylemi? Demək ki, siz henüz X111 asırla müziyə ağırlıq vermişsiniz. Moğollara yenilmeyinizin sebebi də işte bu. Amma siz hiç merak etməyin, bir şeylər yaparız. Benim sinema dünyasında bir sürü arkadaşım var. Bir ortağım da var, camaşır üreten fabrik sahibi. Camaşır üretilməsinə dini gözlə bakılırsa, iyi bir film konusu ola bilər, degilmi?

- Belke de...

- Siz hiç rahatsız olmayın, Ben sizi perşembe günü ararım. Telefonunuz var bende. Kusura bakmayın, şimdi getmək zorundayım. Namazın vaktidir. Mühakkak görüşürüz.

- Allo. Mərhaba, Ceylan xanım. Mən...

- Aldım sesinizi, efendim. Merhaba. Naşılısınız?

- Sağ olun, iyiyəm. Dün dediz öyledən sonra telefon açım. Rektor beyle görüşə bilirmiyim?

- Rektor bey burada yok ki. . .

- Nerede?

- Şehir dışında, tatile getdi.

- Ne zaman dönər?

- Bayramlardan sonra, yani on gün sonra Qaraköy iskelesinin yanında səyyar balıq satıcıları çeşid-çeşid balıqlara alıcı çağırırdılar. Küçənin o biri tərəfində səkidə bazar açılmışdı. Rus qadınları özlərindən böyük torbaları yanlarına qoyub buradan, İstanbuldan aldığı şeyləri - saatları, bəzək əşyalarını satırdılar. Rusca bilməyən alıcıları təəccüblə məzəmmət edirdilər: ты что чудак-человек, русского языка что ли не понимаешь?

Сказала ведь три тысячи и все, баста. Üç bin lira. Понил?

Divarda iri hərflərlə:

RUSKİY DOM, RESTORAN MİŞA
sözləri yazılmışdı. Güclü dinamiklərdən
Vısotskinin xırıltılı səsi gəlirdi:

Нет, ребята, все не так

Все не так, ребята

O biri tərəfdə yeni türk mahnısı səslənirdi:

Ah, Nataşa, Nataşa

Yakdın beni ataşa.

Teymur Qaraköydən Qadıköyü üzən vapura minir, gəminin göyörtəsinə çıxır. Göyörtədəki gənclər «Beşiktaş» futbol komandasının Hollandiya seçməsiylə heç-heç oynamasını hay-küylə bayram edirdilər. Kimsə Teymurun qolundan yapışır:

- Merhaba, kardeşim, merhaba,

nasılsın?

- Oho, Mete bey, xoş gördük.

- Hoş bulduk canım, ne zaman geldin?

- Bir aydan fazla.

- Beni neden aramadın?

- Ama siz de Bakıya gələrkən mənə aramadız...

- Kahr olsun, Bakıda boş bir zamanımız oldumu? Nasılsın, işlərin nasıldır? Güzəlim Azərbaycanın durumu nəşildir?

- İyi deyil. Bilirmisiz... yeni saldırlar...

- Biliyorum, biliyorum... Canım neden böyle ısrar edirsiniz, neden böyle direnirsiniz?

- Anlamadım, efendim.

- Diyorum, neden böyle direniyorsunuz? Bu üç herf neyinizə gerekdir?

- Ne herf canım, siz neden bəhs edirsiniz? Dün gecə ermənilər yeddi yaşayış məntəqəsinə basqın etdilər, ölənlər, yaralanlar...

- Biliyorum, biliyorum. Ama siz alfebenizde X herfini, Ə herfini savunmakla erməniləri püsürdeceyinizimi

düşünüyorsunuz? Neyinizə gerek bu lanet X herfi?

- Mete bey, azəri türkcəsində X. herfi çox önəmli. İnsan gülən zaman hırıldar, ölən zaman xırıldar – azəri türkcəsində.

- Boş ver canım, azəri türkcəsi de ne demək? Bu bir lahce, aynan, Erzurum, Sivas, bilməm daha hankı lehceler kibi. Tek bir türkce var, efendim. Bir milletin bir dili, bir dövləti, bir bayrağı ve bir başkenti olar. Dəgilmə ya? Dil fərqlərini bizi bir-birimizdən ayırmaq üçün ruslar uydururlar, amerikalılar uydururlar. Bu bir tuzak. Nə yazık ki, siz de düşüyorsunuz bu tuzaka. Yeminəm, bu lanet X və Ə herflərini sizlərə KQB sokmuşdur. Biz kardeşiz, bir bütün olmamız gerekiyor. Çekin gözlerinizi Batıdan. Batının neyi var? Heç bir şeyi...

- Her halda, Batıda da böyük insanlar yetişdi...

- Kimdir onlar, bir örnek göstərsənə.

- O qədər çox ki! Örnəyin – Şekspir...

- Şekspirmi dedin? Çok iyi. Heç biliyormusun Şekspir kimdir? Bir türk. Soyadından da belli. O zaman teatroda tek kişi olmuş, birinci adam olmuş, əsgisi osmanlıca ona «Şahsi bir» demişlər. Anladınmı? İngilislərin ən böyük yazar saydıqları şahs bir türk çocuğu. İngilislər türkdürlər.

- Almanlardamı?

- Tabii. Almanlar da oyla. Bütün Batı halkları türklərdən töremiş. Malesef hristianlığı qəbul etməklə rezil olmuşlar.

- Bəs Doğu?

- Doğu da oyle. Japonların başkenti nedir, biliyormusun?

- Tokio.

- Hayır, Doğu köy. İşte boyle, sevgili dost. Batı da, Doğu da hər şeyi bizdən çalmış. Amma bu boyle kalmayacaq. Pek yakında hepsini geri alacağız. Atlantikdən Pasifikdəki bayrağımızı dalğalandıracağıq.

- Mənə qalırsa, bayrağımızı öncə Şuşada və Laçında dalğalandırısaq, yaxşı olar.

- Çünki siz küçük çapda düşünüyorsunuz. Ufkunuz dar. Sizi ruslar boyle eğitmişler. Kültürünüz, sanatınız hep rus və Avrupa etgisinde.

- Oyle deyil. Bizim Üzeyir Hacıbeyli kimi dünya səviyyəsində bəstəkarlarımız var. Heç onu duydunuzmu?

- Duydum, tabii. Üzeyir Hacıbeyli tam bir italyan bestəçisi.

- Xeyr, canım. Babası da türk, anası da, Qarabağda doğuldu. «Koroğlu» operasını yazdı.

- «Koroğlu» tam bir italyan operası. Bir türk bestəçisi piano, violon kibi Batı müzik ensturmenlərini kullanarmı?

- Bu, mühabisəli, dartışmalı bir meseledir.

- Tabii, tartışalım. Çok iyi olur. Ben ayarlarım. Büyük bir otelde parti yaparız. Basını, televizionu davet ederiz. Her keşin gözü önünde dartışarız. Senin kimi bir bilim adamının burla bulunmağı iyi bir şans, kullanalım bu şans.

Vapur sahilə yan alır, sərnəşinlər enməyə başlayırlar. Mete:

- Kusura bakma, gec kalıyorum şimdi, acelem var.

- Telefon nömreniz yox mende, mənim də telefonumu almadınız.

- Önemli degil, ben seni ararım. Nerde oturuyorsun?

- Üsgüdüdə.

- İyi. Üsgüdü belediyesinde çok tanıdıklarım var, senin adresini və telefonunu bulurum. Haydı, eyvallah. Mühakkak görüşürüz. Ama Batı hayranlığından sıyrılmamız gerekiyor. Unutmayın, biz türküz! Türk ulusu yenilmez! Türk olmaq istemirsiniz, pojaluysta

- Çok mersi. Mete bey, çok mersi, bon şanslar, pardon, randevunuzu kaçırmanın.

Teymurgilin İstanbulda kiraye etdikləri ev. Teymur içeri girer, həyat yoldaşı Solmazdan soruşur:

- Qorxmaz bey teyfon etdimi?

- Yox.
- Hacı Zakir?
- Heç kəs telefon etməyib
- Ömür bəy, Mehmet bey, Doğan bəy, Osman bəy?..
- Dedim ki, heç kəs telefon etməyib. Bircə baqqal telefon etmişdi. Bizə satdığı şeyləri düz heyablamayıbmış. Ona on min lirə borcumuz varmış
- Teymur televizoru qurur. Masa arxasın keçib işləməyə başlayır. Solmaz:
- Nə yazırsan?
- Tərcümə edirəm.
- Nəyi tərcümə edirsən?
- İtalyan yazıçısı var – Canni Rodari. Onun «Celsomino yalançılar ölkəsində» adlı kitabını çevirməyə başlamışam.
- Solmaz TV kanallarına baxır, arabir düyməylə kanalları dəyişir:
- Müxtəlif kanallardan görüntülər və səslər:
- En mükəmmel buz dolabları Akai japon şirkətində. Akai. Evet - Akai dai...

- Güney Doğuda teroristler dün gecə yeddisi kadın, beşi çocuk on beş kişiyi öldürmüşler. Baş bakan Kol teroristlerir kınadı...
- Bu dudaklar kime aid?Zeki Murenemi, Bülent Ersoyamı, Hülya Afşaramı? Cavablarınızı 000 999 telefonla bildirin. Doğru cavab verenler altı milyon lire ve bir lüks spor arabası kazanacaq. Sakının, şansınızı kaçırmayın.
- Ölenlerin, yaralananların sayı on binleri aşdı.
- Sayın Başkan, Azərbaycan konusunda neler düşünüyorsunuz?
- Kardeş Azərbaycana her tür yardım edeceyiz. Ama dünyayla beraber hareket edeceyiz...
- Sakın, kıpırdanmı, ben bir polis. Kılını terpetsen kafanı param - parça ederim...
- Bu ruh önce olaraq Adem aleyhüselam hazretlerine tevdi edildi. Kabirden ilk öncə Resullah kalkacaqdır. Kalkar kalkmaz cennet

libasını giyəcəkdirler. Meşher yerine gelen insanlar orada bir sene ilahi mehkemesinin başlanışını bekleyecekler...

- Benimle evlenirmisin? Evlensen de, evlenməsen da, sen bilrsen. Ama beni ara,

Amerika da çox erkek tanıdım - çinli, maori, eskimos, zülüs... sarı ırk, kızıl derili, negro. . . Bir-birindən çox fərqli, ama hepsi erkek. Hepsini denedim. Uzaylı erkek yaratığı da denedim. Tabii duşlarımda. 999 000 telefonla beni arayın, duşlarımla sizinle paylaşalım.

- Canlarını kurtarmak üçün Araz nehrindən üzərək İrana keçən azərilərin böyük bir kısmı nehrin akıntısına kapılıb boğuldular, öldüler.

- Sen hankı sabunu kullanıyorsun? Ben «Hacı Zakir» sabununu kullanıyorum. Sene de tevsiyye ediyorum, «Hacı Zakir» lekelere düşman, çamaşırlara dost...

- Allo. Merhaba, Ceylan xanım. Mən.

- Tanıdım, efendim, mərhəba, naşılısınız?

- Rektor bey döndümü tatilden?

- Döndüler.

- Onunla görüşə bilermiyim?

- Malesef. Rektor bey çox özəl bir toplantıda. Yarın öyledən sonra mühakkak görüşdürürüm sizi rektor beylə.

Evdə. Teymur:

- Qorxmaz bəy telefon etdimi?

- Xeyr, nə Qorxmaz bəy, nə Qorxan bəy, nə Orxan bəy, nə Ömür bəy, nə Kömür bəy... Heç kəs telefon etmədi. Heç baqqal da telefon etmədi. Çünki səhər borcunu qaytardım. Həm də on min yox, on beş min lirə. Yenə səhv hesab edibmiş.

Teymur telefonu qaldırıb zəng edir:

- Selam, lütfən Korkmaz Devrim bəylə görüşə bilirmiyim?

- Kormaz bey yurd dışında efendim.

- Geziden dönmedimi?

- Döndü, efendim, ama dün yine gitdi.

- Nereye?

- Parise. Orada piqmeylərin basketbol takımının Amerika yarışlarına burakılma-

dıqlarına protesto göstereci var. Ona katılacaq.

Teymur telefonu asıb başqa nömrəyə zəng edir.

- Allo, merhaba, Mete Atilla beyle görüşe bilirmiyim?

- Hayır, efendim, Mete bey Altaylara getdi. Arkeoloqlar Boz kurdun çenesini bulmuşlar, Mete bey bu konuda bir toplantı yapacaq orda.

Teymur telefonu asıb başqa nömrə yığır:

- Allo. Selamaleykum, Hacı Zakir beyle görüşe bilirmiyim?

- Hacı Zakir Hacca getdi.

Teymur dəstəyi qoyub, fikirli-fikirli oturub. Bayaqdan bəri onu izləyən Solmaz:

- Ay kişi, gəlsənə yığışib gedək? – deyir.

- Gedək? Hara?

- Necə hara? Bakıya, vətənimizə, evimizə...

Teymur siqaret çıxarıb odlayır, bir qədər susduqdan sonra:

- Qoy bir rektorla görüşüm, ondan sonra

görək nə edirik.

- Allo. Merhaba, Ceylan xanım.

- Mərhaba. Ben Ceylan deyilim. Ben Meral.

- Merhaba, Meral xanım. Dün Ceylan xanımla konuşmuşduk, bu gün beni rektor beyle görüşdürmeliydi. Nerede o?

- Ceylan hanım tatilde.

- Ne zaman döner?

- Kim bilir? Ceylan hanım hamile. Doğuştan üç-dörd ay sonra döner inşallah.

- Hanım əfəndi, kaç gündür, kaç haftadır, kaç aydır mən rektor beylə görüşmək isterim. Şimdi görüşe bilirmiyim?

- Çok üzgünüm, amma rektor bey Ankaraya gitdi. Evleniyor.

- Allah xeyir versin. Rebbim hepsini mutlu etsin. Evlensinler, çocuq doğsunlar, gezilere getsinler.

- Ama siz kimsiniz, bey efendi, rektor beyi kim arıyor?

- Azərbaycanıdanam.

- Azərbaycandanmı? Aman tanrım, çox üzöldüm Azərbaycan olaylarına. İstersiniz, mesajımızı alayım. İsminiz ne?

- İsmim? - Teymur ani tərəddütdən sonra: - ismim Celsemino, - deyir.

- Celsomino? Ne karib bir isim, İtalyan ismine benziyor, Azərbaycanda yayqımmı bu isim?

- Əvət, çox yayqın, çao, çao bombino, ariverderçe Roma.

- Azeriler italyancami konuşuyolrlar?

- Əvət, erkekler italyanca, kadınlar piqmeyce.

- Oylemi? Na kadar ilginc. Bey efendi, bir soru sora bilirmiyim?

- Tabii.

- O zaman erkelerle kadınlar bir - biryle nasıl anlaşiyorlar?

- Japonca

- Oylemi? Aman Tanırım, na kadar ilginc!..

- Əvət, Akai dai, Fudziyama, Akira Kurasava, Xarakiri.

- Çok teşekkürler, efendim, çok nazıksiniz. Görüşürüz.

- Mühakkak görüşürüz

Küləkli bir gündə Teymur vaporun göyertəsində tək oturub.

Uzaqda dalğacıranın üstündə martı quşları cərgəylə düzülüblər. Teymurun kadrarxası səsi:

«Bu martı quşları heç uşümürlərmi? Bizlər onları seyr etdiyimiz kimi, onlar da bizi, insanları seyr edib nə düşünürlər görəsən? Göyertədə heç kəs yoxdu. Bir mənəm. Gündə neçə dəfə Avropadan Asiyaya, Asiyadan Avropaya üzən bu vaporun göyertəsində təkəm, Avropada da təkəm, Asiyada da təkəm».

Evlərində. Teymur:

- Yığış, Solmaz, gedirik

- Gedirik? Hara?

- Necə hara? Bakıya, vətənimizə, evimizə. Demirdin, gedək? Mən də gedib bilet aldım da.

- Haçana?
- Sabaha.
- Lap elə sabaha? Axı sabah yeni il axşamıdır!
- Daha yaxşı, yeni ili Bakıda qarşılıq da...

Teymur və Solmaz taksi ilə İstanbulun küçələrindən keçib Sahil yoluyla hava limanına tərəf gedirlər. Hava limanında qaydalara uyğun olaraq nəzarətdən keçirlər, biletlərini qeyd etdirirlər, təyyarəyə minirlər. Fonda isə şeir səslənir:

*Kimdir döyən qapımı
Rüzgarmı, əcəlmidir?
Zülmətlərdən uzanan
Bumbuz soyuq əlmidir?
Günlər bir-bir tökülür,
Payız yarpağı kimi
Gecə çökür aləmə
Tabut qapağı kimi.
Qarlı qış gecəsinin
Bəyaz qaranlığında*

*Ömrün axır çağında,
Sonuncu durağında –
Ürək yenə aldanır
Bir umud soracağında.
Sanki novruzgülü tək
Açacaq məzar üstə
Qalaqlanmış əklillər.
Sanki gedər gəlməzdən
Bir də geri dönəcək,
Əriyib itən illər.
Gecələr xatirələr ulduzlartək sayırışır.
Tələ ötən günlərlə
Gah küsür, gah barışır.
Xatirələrdir ancaq
Gecələr bizə qalan.
Sonra səhər açılır -
Həyat adlı bir yalan...*

Təyyarədə. Teymur və Solmaz.

Teymur (stürdessaya):

- Zəhmət çəkin, bizə iki qədəh şampan şərəbı gətirin.

Stüardessa iki qədəh şampan şərəbı gətirir.

Teymur (saatına baxır):

- Hə, indi içə bilərik. Yeni il gəldi.

Solmaz (öz saatına baxır):

- Yox, hələ saat ondur.

Teymur:

- O İstanbul vaxtıdır. Bakı vaxtıyla isə düz saat on ikidir. Yeni ilimiz mübarək! Qədəhlərini toqquşdurub içirlər.

Səs:

- Hörmətli sərnəşinlər, təyyarəmiz Bakının Binə hava limanında yerə enmişdir.

Solmaz və Teymur qucaqlaşib öpüşürlər.

Bakı 2001

Təyyarədən enirlər, pasport nəzarətindən keçirlər, baqajlarını alırlar və fonda başqa bir şeir səslənir:

Keçib getdi yüz il, min il,

Keçib getdi on il, son il,

Keçib getdi son ay, son gün, son dəqiqə, son saniyə...

Əsim əsim əsir səsim.

Axı əsir səsim niyə?

Mən əsrimin əsəriyəm,

Mən əsrimin əsiriyəm,.

Duyğularım, fikrim, hissim

Nəyim yoxdur, nəyim vardır –

Bu yüz ildən yadigardır!..

Tərk edirəm İyirmini –

Tərk edirəm İkimini

Tərk edirəm vətən kimi...

Umudumu, həsrətimi

Yeni əsrə daşıyıram

Düşmənlərin acığına

Yaşamışam, yaşayıram.

İyirmi bir

- yeni vətən

Minillərin sərhəddini mən açacam

Yaşamışam,

yaşıyıram,

yaşayacam!..

Hava limanının girişində Teymura
jüralistlərə yanaşırlar. Suallar verməyə

başlayırlar:

- Vətənə xoş gəlmisiniz. Sizin Türkiyəyə getməyiniz Azərbaycandakı mövcud şəraitə etirazınız idimi?

Teymur:

- Əsla... Əksinə, Azərbaycanımızın uğurlarıyla fəxr edirəm.

- Aldığımız bəzi məlumatlara görə, Türkiyədəki şəraitdən də narazı qalmısınız. Qayıtmağınız Türkiyəyə qarşı etiraz mıdır?

- Əsla, Türkiyəni ikinci vətənim sayıram. İntəhası Birinci vətənim Azərbaycanda olduğu kimi, ikinci vətənim Türkiyədə də nöqsan saydığım şeylərə göz yummuram.

- Axı dedilər ki, həmişəlik getmisiz?

- Bunu deyənlər həmişəlik getsinlər. Di sağ olun.

- Yox, dayanın, bir dəqiqə, bir neçə sualımız da var.

Solmaz (Teymurun qolunu çəkir):

- Gedək, bunlar əl çəkən deyil.

Taksiyə minib hava limanından aralanırlar.

Ekran da yazı:

BURDA

Bakı, 2000

Taksi inanılmaz dərəcədə dəyişmiş, yenilənmiş Bakının küçələriylə irəliləyir. Yağış çisələməyə başlayır. Yeni qutu - binaların fonunda mahnı səslənir.

Bu şəhərdə mənə tanış

Bir yağışdır, bircə yağış.

Hər qarış torpağı bahadan baha,

Havaya ucal ki müftədir hava.

Yerdə yer qalmadı, göydə tik daha.

Bu şəhər daha mənim şəhərim deyil...

Marketlər, şopinqlər dilimə yaddı,

Reklamların sözü şitdi, bərbaddı,

Bu yabançı ruhu kimlər yaratdı.

Bu şəhər daha mənim şəhərim deyil...

Universitetdə Teymur iş masasının arxasında. Telefon zəngi. Telefonda qız səsi:

- Allo, salam. «Radikulit» radiosunun

müxbiri Sualə Cavablıdı. Sizinlə müsahibə aparmaq istəyirik, olar elə indi gələk?

Teymur:

- Yox, indicə çıxıb gedirəm.

- Sabah necə?

- Təəssüf ki sabah da imkanım yoxdu

- Dinləyicilərimizi sizin Nizami Gəncəvi haqqında fikirləriniz maraqlandırır.

- Yaxşı olar ki Nizami üzrə mütəxəssislərə müraciət edəsiniz.

- Axı mənə məhz sizdən müsahibə almağı tapşırıblar...

- Bağışlayın, amma bu mümkün deyil.

Teymur öz evində qəzetləri gözdən keçirir, Telefon zəngi.

Teymur:

- Bəli.

- Bir də salam. «Radikulit» radiosundan Sualədir. Sizinlə mütləq görüşüb Nizami haqqında söhbət aparmalıyam. Olar elə indi gəlir?

- Yox. Axı dedim, başqa adamla danışın. - Telefonu asır. Asan kimi də yeni zəng gəlir.

- Salam. «Üç badam» qəzetindəndir. O gün sizin lirik şeirinizi oxudum. Şeir, gözəl bir qıza həsr olunub. O qız kimdir?

- Səhv salmışınız. Mən şair deyim, şeir yazmıram. O şeir də təbii ki mənim deyil.

- Mənə dedilər ki məhz sizin şeirinizdir. Boynunuzdan atmayın. Oxucularımızı maraqlandırır o qız kimdir, adı, soyadı, ünvanı, telefonu, mobil telefonunun nömrəsi, faksı var?

- Vallah bilmirəm, billah bilmirəm. Siz kimdən, nədən danışsınız?!

- Görünür çox tərs və qapalı adamsınız, sirlərinizi vermək istəmirsiniz. Yaxşı, keçək başqa məsələyə. Mənə tapşırıblar ki, Sizin yaradıcılığınız haqqında məqalə yazım, amma təəssüf ki, vaxt eləyib heç bir əsərinizin üzünü görməmişəm. Əsərlərinizin adını və qısa məzmununu deyə bilərsinizmi? Bir dəqiqə, diktofonu qurum. Bəli, buyurun.

- Əzizim, mən yazıçı deyiləm, aliməm.
- Bizi azdırmayın, mənə dedilər ki, siz məşhur yazaçısınız, niyə boynunuzdan atırsınız axı?Heç olmasa bir əsəriniz haqqında danışın.
- Biri vardı, biri yoxdu. . .
- Aha, deməli, nağıl yazırsınız, aydındı. Yaxşı, oxucularımızı maraqlandıran başqa bir sual:Hazırda nə üzərində işləyirsiniz?
- «Skeletin saqqalı» adlı pyesimi bitirmişəm. «Məhəbəttin məlahəti - təbiətin tərəvətidir» poemasını bitirmək üzrəyəm. «Kamalı olmayanın camalı da olmaz» romanımı çapa hazırlayıram.
- Çox sağ olun. Haqqınızda məqaləni sabahkı sayımızda oxuya bilərsiniz.
- Telefonu qoyan kimi yeni zəng:
- Bəli.
- Salam. «Zırrama» satirik jurnalının müxbiridir. Sizdən müsahibə almaq istəyirəm. Bir neçə sualım var.
- Suallarınıza cavab verməyəcəm.

- Niyə?
- Bu suala cavab versəm, elə müsahibə olar da...
- Axı niyə müsahibə vermək istəmirsiniz?
- Yaxşı, deyim və bununla söhbətimizi bitirək. Ona görə müsahibə vermək istəmirəm ki,sözlərimi təhrif edir, tərs yozursunuz. Məsələn, keçən dəfə demişdim ki, gəncliyimdə fransız yazıçısı Fransuaza Saqanı bəyənidim, yazdınız ki, gəncliyimdən Sağsağana aşıq idim. Daha müsahibə vermək fikrim yoxdur
- Vəirsüz vərin, vəmirsüz vərməyin, vərəndə də elə vəirsüz ki, vərməsəz ondan yaxşudu.
- Dəstəyi qoyan kimi yeni zəng:
- Allo. «Radikulit» radiosundandır. Teymur telefonu qapadır.
- Zəng.
- Bəli.
- Uff, axır ki düşə bildim, axşamdan zəng edirəm, telefonunuz məşğuldur. «Rentgen»TV-dən Mamlı Matan xanımdır.

Axşamınız xeyir.

- Axşam deyil, gecənin yarısıdır. Gecə yarınız xeyir.

- Altıda sizi televiziyaımızda gözləyirik.

- Altıda?Sabah, axşam?

- Sabah, amma axşam yox, səhər. Səhər saat altıda.

- Mamlı Matan xanım, o vaxt ancaq xoruzlar durur.

- Dəxli yoxdur. Saat altı otuzda efirə çıxmalıyıq, odur ki altıda studiyada olmalısınız.

- Bilirsiniz, mən gecələr gec yatıram, səhər belə tezdən durmaq çətindir mənimçün. Efirdə görünməyə o qədər tamarzı var ki, onlardan birini çağırın, lap gecə saat dördədən qapınızı kəsdilər.

- Xeyr, xalqa sizin kimi alim - mütəfəkkirin sözü lazımdır. Deyirsiniz, tezdən durmaq çətindir? Bəs bu xalq bütün çətinliklərə necə dözür? Xalq yolunda hamımız şama dönməli deyilikmi?El gözü tərəzidir. Xalq yaxşını yamandan seçir. Xalqın

xoşbəxt gələcəyi uğrunda hamımızı hər bir məşəqqətə dözməliyik. Xalqdan ayrı düşənin gözü çöp düşər. Xalqa gəc baxanın gözü çöp düşər. Məgər Nizami xalq tərəfindən televiziyaaya dəvət alsaydı, dərhal taksiyə minib özünü studiyaya çatdırmazdı?

- Nizami bəxtəvərin vaxtında nə taksi vardı, nə də televizor.

- Deməli, siz bəxtlərinə TV-yə çıxmaq nəsib olmamış bütün böyüklərimizin adından da çıxış etməlisiniz. Onların da ürək sözünü deməlisiniz. Xalqımızın müdrək sözə həmişə ehtiyacı var. Xalqımız...

- Yaxşı, yaxşı, toxtayın, gələrəm.

«Renten» TV qarşısında Mamlı Matan xanım Teymuru qarşılayır, içəri, studiyaya aparır.

Mamlı Matan:

- Gəldiyiniz üçün təşəkkür edirik. İndi bir balaca reklam veriliəcək, sonra isə biz efirdəyik.

Ektranda əzmə - büzmə bir oğlan görünür,

əlində bir şüşə tutub. Yuxusuzluğuna güvən, - deyir, - Cin tonik iç. Unutma ki, Cin tonik supermenlərin içkisi.

Bunu deyib qurtaran kimi tumanları dizlərindən bir qarış yuxarı üç qız ekrana çıxıb: - Cin, cin, cin - deyə oxumağa başlayır.

Qızlar öz qədd - qamətlərinə işarə edərək: Vaxtından əvvəl qart olmaq istəmərsənsə, «Cin kart al» deyə oxuyurlar. «Cin, cin, cin»...

Əzmə, büzmə oğlan:

- Yuxusuzluğuna güvən, Cin tonik iç.

Qızlar:

- Cin, cin, cin.

Mamlı Matan:

- Hazır olun, indi efirə çıxacaq. Deməyə hazırınız?

Teymur:

- Nə deməliyəm ki?

- Bircə cümlə. Sabahın xeyir, əziz tamaşaçılar.

Operator kameranı Teymura tərəf çevirir, işarə verir, Mamlı Matan xanım da Teymuru

dümsükləyir. Teymur:

- Sabahınız xeyir, əziz tamaşaçılar.

Kamera çevrilir, Mamlı Matan xanım hərəkətlə Teymurun əlini sıxır:

- Çox sağ olun, - deyir, - sözü müzə yerə salmadınız, gəldiniz.

Teymur (təəccüblə):

- Elə bu? Vəssəlam?

- Bəli. Siz heç təəsvür etməirsiniz ki, xalqımızın müdrük ziyalı sözünə nə böyük ehtiyacı var! Çıxışınız üçün qonorar da yazmışıq, Amma izninizlə qonorarı Şüvəlandakı uşaqlar evinə keçirərdik.

Teymur:

- Lap yaxşı. Gedə bilərəm?

- Yox, bir dəqiqə, indi studiyadan çıxmaq olmaz, ayrı nömrə başlayırıq...

- Əziz tamaşaçılar, indi də gözəl bir mahnıya qulaq asa. Gözəl bəstəkarımız

Təfəkkür Təmtəraqının gözəl şairimiz Ondan Betər Babatın sözlərinə bəstələdiyi gözəl mahnını gözəl müğənnimiz, efirimizin

Piramidonnası Əndazə xanim ifa edəcəkdir.
Əndazə xanim mahnını ifa etməyə başlayır:
Kim nə deyir, qoy desin,
Dünyada bir dənədir
Mənim gözəl bildiyim,
Mənim gözəl sandığım.
Teymur:
- Mahnı sandığa həsr olunub?
Mamlı Matan:
- Sandığa? Hansı sandığa?
- Axı oxuyur ki, mənim gözəl bildiyim,
mənim gözəl sandığım...
Mamlı Matan:
- Söhbət sandıqdan, çemodandan getmir,
pak sevgidən gedir. Aşiq, əlbəttə ki, öz
sevgilisini hamıdan gözəl sanır.
- Aaa, belə de, başa düşdüm...
Əndazə xanim oxuyurdu:
Mən yandırdı odun,
Odu, odun sevgilim...
Teymur:
- İndi də sevgilisinə odun deyir. Ya bu da

başqa mənada?
Mamlı Matan xanim məzəmmətlə başını
bulayır.
Mahnı davam edir:
Sən mənim Günəşimsən,
Ulduzumsan, ayımsan...
Teymur:
- Ayımsan?! Axı qadına ayı demək yaxşı
deyil!
Mamlı Matan:
- Nə dilbilməz adamsız! Heç sevgilinizə
ulduzumsan, ayımsan deməmişiniz?
- Mahnı davam edir:
Mən sənə heyran oldum
Mənim ceyran sevgilim!
Bağçanda var armudun,
Alman, heyvan sevgilim...
Teymur:
- Heyvan sevgilim?
Mahnı:
Sevgilim can, yarım canş
Teymur:

- Yarımcan?
Gir qəlbimin içinə
Ürəyimə soxul, can!..
Teymur:
- Soxulcan?..
Yox bu day lap ağ oldu!
Mamlı Matan:
- Ruhunuz yoxmuş sizin, bu cür gözəl
mahnıdan gör dartıb nə sözlər çıxarırsınız!
Teymur iş yerinə gəlir, binanın çöl
qapısında onu nərmənazik bir qız qarşılayır. –
Salam, - deyir, - mən Sualə Cavablıyam,
«Radikülit» radiosundan. Nizami Gəncəvi....
- Qızım , dedim axı, mən...
Sualə Cavablı (ağlamsınır):
- İstəyirsiniz məni işdən çıxarsınlar?
Redaktorumuz dedi ki, Nizami haqqında
fikirlərinizi ala bilməsəm, məni işdən
çıxaracaq. Cəmi iki sualdır da.
Teymur (ah... çəkir):
- Yaxşı, ver suallarını.
- Nizami Gəncəvi X11 əsrdə Gəncədə

- yaşamış böyük şairdir. Deyilmi?
Teymur:
- Elədir.
Sualə:
- Nizami «Xəmsə» adıyla beş poema yazıb.
Teymur:
- Bəli.
Sualə:
- Çox sağ olun. Nizami haqqında dəyərli
fikirlərinizə , maraqlı mülahizələrinizə görə
radiodinləyicilərimizin adından sizə dərin
təşəkkürlərimizi bildiririk. Xudahafiz.
Diktofonunu söndürüb sevincək yola
düzəlir.
Teymur otağa girib yazı masasının arxasına
keçir; elə bu zaman otağın qapısı taybatay
açılır və iri gövdəli bir novcavan içəri daxil
olur. Teymura yanaşır, əlini uzadır:
- Qartaltəkin Qaplansoy.
- Nə?
- Özümü təqdim edirəm. Adım
Qartaltəkin, soyadım Qaplansoy.

- Çox gözəl.
- Gəl dalaşaq.
- Axı niyə dalaşmalıyıq?
- Yox, düz başa düşmədiz, «Gəl dalaşaq» bizim qəzetimizin adıdır. Sizinlə söhbət eləməyə gəlmişəm.
- Belə de. Amma axı mən dalaşqan adam deyiləm. Dalaşmaqla aram yoxdur. Dəyib dolaşmasalar, bostanıma daş atmasalar, heç kəslə işim yoxdur.
- Qəzetimizin adına baxmayın, biz də dalaşqan deyilik. Adını belə qoymuşuq ki, oxucumuz çox olsun. Axı bilirsiniz, dava-dalaşsız, yalan-palansız, qeybətsiz, söyüzsüz qəzeti kim alacaq, kim oxuyacaq?! Amma əslində biz qaymağın qəzetiyik.
- Maymağın?
- Qaymağın. Dünyanın və bizim qaymaqlarımızın. Yəni elitanın. Elita əcnəbi sözdür, nədən öz kəlmələrimizdən istifadə etməyə? Qaymaq elə elitadır ki, var! Görürsünüzmü, başqa qəzetlərdən fərqli

- olaraq, qəzetimizin adı da doğma türkcəmizdədir: «Gəl dalaşaq».
- Yaxşı ki, heç olmasa, dalaşanda dilimiz yada düşür.
 - Heç bilirsiniz, bizim qəzetin redaksiya heyətinə kimlər daxıldır? Dünyanın ən məşhur adamları, hətta üç nəfər Nobel laureatı.
 - Özlərinin bundan xəbərləri var?
 - Bu, önəmli deyil. Önəmli odur ki, onların adları qəzetimizin səhifələrini hər gün bəzəyir və bizi də onların səviyyəsinə qaldırır. İstəyirsiniz, adlarını sadalayım?
 - Sadala.
 - Yapon fiziki, Nobel mükafatı laureatı Halbuki, Cənubi Koreyadan top model Madam Ki, Laos şahzadəsi Sən Sus, Çin yazıçısı Hay Hay, o rəhmətə gedəndən sonra Vay Vay, İngilis lord Canatan Sətəlcəm, pianoçu Mis Mar, alman generalı Qudurqan, Rusiyadan «Zavtra budet vçera» kommunist qəzetinin redaktoru, Dumada «Bəlkə də qaytardılar» fraksiyasının rəhbəri Mixail Misgin, Aqrar

(Əhrar) partiyasının lideri Boris Bitgin, Misirdən professor İbn Əl Ayaq, İrandan ayətulla Fisincani, Türkiyədən biznesmen Keyfəddin Bıǵlı və siyasi xadim Akçörək Bozbaş, Türkmənistandan Taxtaqılınc Xoruzbaş, Finlandiyadan. . .

- Yetər, kifayətdi, aydın oldu. Doğrudan çox mötəbər qaymağınız var. Məndən nə istəyirsiniz?

- Sən niyə susursan?

- Mən? Niyə susuram ki? Məndən çox danışan var? Radioda, televiziya, mətbuatda.

- Yox. Mən o barədə demirəm, sualımı bitirməyə qoymadınız. Soruşmaq istəyirdim ki, «Sən niyə susursan» filminə münasibətiniz necədir?

- Yaxşıdır.

- Bəs Ərk qalası?

- Anlamadım...

- Deyirlər, Ərk qalasını sökmək istəyirlər.

Siz bu barədə niyə məsələ qaldırmırsınız, niyə haykırmırsınız?

- Bu məsələ haqqında fikrimi demişəm.

- Haykırmırsınız?

- Haykırmışam.

- Təbrizdə Ərk qalasının qeydinə qalırsız, bəs İçərişəhəri sökürlər, tikirlər. .

- Bu barədə də dəfələrlə demişəm.

- Haykırmırsınız?

- Haykırmışam.

- Bəs apostrof?

- Nə?

- Apostrof məsələsi necə olacaq? Apostrof lazımdır, ya yox? Niyə bu barədə haykırmırsınız?

- Nə qədər haykıрмаq olar axı?

Qartaltəkin sualları üyüdüb tökür:

- Tibetin müstəqilliyi barədə nə deyə bilərsiz?

- Allah kərimdir.

- İftixar xanımın Çndə çap olunmuş «Qoca köpək» poeması haqqında nə deyə bilərsiz?

- İftira xanımın, bağışlayın, İftixar xanımın poemasını oxumamışam. Çin dilini bilmirəm.

- Gənclər şikayətlənirlər ki, çoxdandır yuxularında Nobel mükafatı aldıklarını görmürlər. Bu barədə nə təklif edərdiniz?

- Bu məsələni yuxarı təşkilatlarla razılaşdırmaq lazımdır...

- Bəs hamılarımızın suyu, bəs orkestrdə zərb alətlərinin qıtlığı... Bəs Kosovo albanları...

- Bala, aman ver, insafın olsun, mən ölkənin və dünyanın bütün məsələləri haqqında danışa bilmərəm.

- Bəs... bəs... bəs.

- Bəsd!

- Bəsd! demişkən, Bəsd! Bağirova niyə unudulub?

- Görək unudulmayırdı. Bildiyimə görə çox zəhmətkeş insan olub.

- Bəs bu barədə niyə haykırırsınız?

- İnşallah, sabah haykıraram. Sualların bitdi?

- Bir son sualım da var: «Qırmızı papaq» nağılına münasibətiniz?

- Əla. Gözəl uşaq nağılıdır da...

Qartatəkin əsəbi halda yerindən sıçrayır, otaqda o yan-bu yana gedir, siqaret yandırır, nəhayət bir az sakitləşib:

- Bax məsələ bundadır da, - deyir. - Bizim bədbəxçiliyimiz də elə budur! Əgər üzəndən ziyalılığımız - daha doğrusu ziyalılığımız bugün «Qırmızı papaq» nağılına bəyənirsə, daha nə qoyub, nə axtarıyıq?

- Bir başa sal görüm, axı nə olub «Qırmızı papaq» nağılına?

- Necə nə olub? Hələ soruşursunuz da? Kimdir bu nağılın müsbət qəhrəmanı?

- Yəqin elə qırmızı papaq qızıdır da...

- Bəli, məhz «qırmızı» papaq, yəni kommunistlərin rəngi, sovet rəmzi. Hələ də sovetlərin mənəvi əsarətindən qurtula bilmirik də! Yaxşı, bəs o nağılın mənfi qəhrəmanı kimdir?

- Mənfi qəhrəmanı?

- Bəli. Əlbəttə, bu, sizinçün önəmli deyil. Qulluğunuza ərz edim ki, bu nağılın mənfi qəhrəmanı Qurddur. Bəli, Boz qurd. Bizim qeyrət, millət, cəsarət, mətanət, ləyaqət

rəmzimiz olan Boz qurd. Türklüyə qarşı açıq-aşkar kommunist təbliğatı olan bu nağılı nəinki yüksək kürsülərdən damğalamırsınız, haykırmırsınız, hətta onu bəyəndiyinizi deməkdən də çəkinmirsiniz. Ar olsun! Xəyanət!

- Bəs demişdin ki, dalaşmayacağıq? İndi mənə belə ağır sözlər deyirsən?..?

- Uman yerdən küsərlər.

- Yaxşı, sən mənə bu qədər sual verdin.

Bir sual da mən sənə verim. Mirzə Cəlilin «Dəli yığıncağı» pyesini oxumusan?

- Mirzə Cəlil Axundovun?

- Yox, Mirzə Gəlil.

- Hə, Mirzə Cəlil Sabirin.

- Mirzə Cəlil Məmmədquluzadənin «Dəli yığıncağı» pyesini deyirəm.

- Oxumamışam, nədir ki?

- Bu əsərdə bir Amerikalı həkimin obrazı var: Lalblyuz. Psixiatr həkimdir, indi Ağabəy Sultanov olan kimi. Bəli, Amerikadan gəlilb bizim məmləkətə ki, ruhi xəstəliyə tutulanları müalicə etsin.

Amma guya ağıllı sayılan adamların elə hərəkətlərini görür, elə danışıqlarını eşidir ki, heç cür müəyyənləşdirə bilmir, ağıllı kimdir, dəli kim. Odur ki, key-key adamların arasında dolaşıb elə bircə sual verir: KİM DALI? Yəni, dəli kimdir?

Qartaltəkin Qaplansoy maddım-maddım Teymura baxır. Ekranı yazı görünür: «AĞLAMAĞIMIN SƏBƏBİ? AĞLAMAĞIMIN SƏBƏBİ BUDUR Kİ, BELƏ İNSANLARIN İÇİNDƏ YAŞAMAĞA MƏCBUR OLURAM, BİR ÇARƏM DƏ YOXDUR».

MİRZƏ CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏ

MÜNDƏRİCAT

Giriş.....	3
Anar «Molla Nəsrəddin» yüz on il sonra.....	8
Heç məni demirsən.....	25
Futbol reportajı.....	38
«Bir güllə bahar olmaz...».....	48
Sürüş suruş.....	58
Naqqal Nağı və Əzizənin ərizəsi.....	68
Köhnə «Molla Nəsrəddindən köhnəlməyən iqtibaslar.....	73
Burda... Orda... Burda.....	82

ANAR

««Molla Nəsrəddin» 110 il sonra»

Çapa imzalanmış: 10.09.2016

Kağız formatı: 70x90 1/16

Həcmi: 10 ç.v.; Sifariş: 661; Sayı: 500

«VEKTOR» NƏŞRLƏR EVİ

Ünvan: AZ1018. Bakı şəh, Zığ yolu, 20 q

tel: (+99470) 3007000; (+99412) 4471404

faks: (+99412) 4796003

e-mail: isgenderzadeh@rambler.ru

www.vektor.az